

Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları

Firdes TEMİZGÜNEY^(*)

Öz: Milli bayramlar, toplumsal birlik ve beraberliğin önemli simgelerindedir. TBMM, 23 Nisan 1921'de aldığı bir kararla yeni Türk Devleti'nin ilk bayramı olarak 23 Nisan gününü "Milli Bayram" kabul etti. 23 Nisan gününün ilk defa çocuklarla anılmaya başlanması ise Himaye-i Etfal Cemiyetinin Milli Bayramı fırsat bilerek yardım toplama faaliyetleriyle oldu. 1927 yılından önce 23 Nisan; "Çocuk Günü", "Çocuk Bayramı" gibi kavramlarla anılsa da ilk kapsamlı Çocuk Bayramı kutlamalarına 23 Nisan 1927 yılında başlandı. Kutlamalar, Cumhuriyete sahip çıkan çocuklar yetiştirme arzusuna paralel olarak gelişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin demokratikleşme çabaları doğrultusunda çok partili siyasi hayata geçilmesi ile Demokrat Parti kuruldu. Tek parti Türkiye'sinde o güne kadar görülmemiş bu siyasi hareketlilik, DP'nin 1950 yılında iktidarı eline almasıyla sonuçlandı. On yıllık iktidarı döneminde ülke içindeki siyasi ve toplumsal gerginlikler ile dış politikada meydana gelen olaylar DP yönetimini şekillendirirken, bu gelişmeler yapılan milli bayram kutlamalarına da yansdı. Bu çalışmanın amacı, DP döneminde yapılan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamalarını, öncesinde yapılan törenlerle karşılaştırmalı olarak İstanbul - Ankara örneğinde ve dönemin gelişen olayları ile birlikte ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Milli Bayram, 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı.

23 April National Government and Children's Day Celebrations During Democrat Party Period

Abstract: National holidays are important symbols of social unity. On April 23, 1921, the Turkish Grand National Assembly adopted the 'National Day, as the first day of the new Turkish State. The first day of April 23 started to be called with the children thanks to Himaye-i Etfal Society with the opportunity to collect aid activities on the ground of the National Day. Before April 1927; the first comprehensive Children's Day celebration began on April 23, 1927, although children's day was referred to by concepts such as 'Children's Day' or 'Children's Holiday'. The celebrations developed in parallel with the desire to raise children who came to the republic. After the Second World War, the Democrat Party was founded thanks to Turkey's democratization efforts and the transition to a multiparty political life. In a single-party period, this unprecedented political movement resulted in the DP taking power in 1950. The political and social tensions in the country and the foreign policy events during the ten-year rule were shaped by the DP administration and these developments were reflected in the national festivals. The aim of this study is to discuss the celebrations of 23 April National Sovereignty and Children's Day held in the period of DP in comparison with the ceremonies held before in the case of İstanbul-Ankara and with the developing incidents

---

^(*) Dr.Öğr.Üyesi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (e-posta: firdes.temizguney@atauni.edu.tr)

of the period.

Keywords: Democrat Party, National Holiday, April 23 National Sovereignty and Children's Day.

Makale Geliş Tarihi: 16.05.2018

Makale Kabul Tarihi: 28.02.2019

I.Giriş

Toplumsal birliğin kurulması ve bu birlik algısının şekillenmesinde önemli olan sembolik değerlerden biri de bayramlardır (Alpaslan, 2015: 829). Genel olarak bayramlar, bir toplumun ortak üstün değerlerinin ve davranış ölçülerinin bireylerce bilinçli olarak, gerekçeleriyle birlikte kavranıp benimsenmesi, yeni kuşaklara aktarılması bakımından temel bir işlev yerine getirirler (Ozankaya, 1989: 541). Milli ve dini içerikli yapılarda ortaya çıkan bayram olgusu, Türk toplumu açısından da önem taşımıştır. Orta Asya'daki ilk Türklerden bugüne kadar farklı dönemlerde görülen bayram kutlamaları, Osmanlı Devleti döneminde de bazı akımların etkisi ile devam etmiştir (Alpaslan, 2015: 829). 23 Temmuz 1908 yani II. Meşrutiyet'in ilan tarihi -5 Temmuz 1909- alınan bir kararla milli bayram olarak kutlanmaya başlamıştır. 1913-1922 yılları arasında ise Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününü esas alınarak İstiklâl-i Osmanî Bayramı kutlanmıştır (Aslan, 2011: 3-4).

Bayram kutlama geleneği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra da devam etti. 23 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Ankara'da açılan TBMM, Türk halkının kendi iradesiyle yeni bir devlet kurduğunun ilanıydı. TBMM, 23 Nisan 1921'de aldığı bir kararla 23 Nisan gününü "Milli Bayram" kabul etti. 23 Nisan bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk milli bayramı oldu. Daha sonra bu bayram saltanatın kaldırılışı ile alakalandırılmış, 1 Kasım tarihi "Milli Hâkimiyet Bayramı" olarak kabul edilmiştir. 1 Kasım, Milli Hâkimiyet Bayramı olmasına rağmen bu tarihten sonra Meclisin açılış tarihi olan 23 Nisan, Milli Bayram olarak kutlanmış ve zamanla 1 Kasım tarihi unutulmuştur. Nitekim 1935'te bayramlar ve tatil günleriyle ilgili kanun değişikliğine gidilmiş, 23 Nisan Milli Bayramı'nın adı "Milli Hâkimiyet Bayramı" olarak değiştirilmiştir (Akin, 1997: 91-92).

Milli Hâkimiyet Bayramı olarak kutlanmaya başlanan 23 Nisan gününün ilk defa çocuklarla anılmaya başlanması ise Himaye-i Etfal Cemiyetinin bayramı fırsat bilerek yardım toplama faaliyetleriyle oldu (Özçelik, 2011: 266). Birinci Dünya Savaşı yıllarında kimsesiz çocuklara yardım için kurulan ve 1921 yılında yeniden çalışmalarına başlayan Himaye-i Etfal Cemiyeti, bu amaçla 23 Nisan 1923'te pul çıkartmıştır. Basılan bu pullar ile 23 Nisan Milli Hâkimiyet Bayramı kutlamalarından gelir elde edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda 23 Nisan 1924 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde "Bu Gün Yavruların Rozet Bayramıdır" ibaresi ile halkın Himaye-i Etfal Cemiyetine bol bağış yapması istenilmiştir. Bu sebeple 1925'lerden itibaren 23 Nisan'a "Milli Hâkimiyet Bayramı" yanında "Çocuk Günü" ve "Çocuk Bayramı" da denilmeye başlanmıştır. Nitekim Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 23 Nisan 1926 tarihli nüshasında "23 Nisan Türklerin Çocuk Günüdür" başlığını taşıyan yazıda, Cemiyetin bu günün

çocuklar günü olarak ihdas etmesinin isabetli bir karar olduğu vurgulanarak, kahveci, arabacı ve otomobilci gibi esnafın bu gün elde edecekleri gelirin bir kısmını bağışlayacakları belirtilmektedir. Böylece 23 Nisan ile Cemiyet arasındaki bağ ortaya çıkmış oluyordu (Akn, 1997: 92).

1927 yılından önce 23 Nisan; “Çocuk Günü”, “Çocuk Bayramı” gibi kavramlarla anılsa ve çocuk bayramı olarak kutlansa da ilk kapsamlı Çocuk Bayramı kutlamaları bu tarihten sonra yapılmıştır. “Çocuk Bayramı” Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin desteği ile 1929 yılında “Çocuk Haftası” adıyla yedi güne çıkarılmış ve kutlama hazırlıklarına çok öncesinde başlanmıştır. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 4 Mart 1929 tarihli sayısında, Himaye-i Etfal Cemiyetinin bayram haftası kutlamaları için hazırlıklara başladığı belirtiliyor (Hâkimiyet-i Milliye: 4 Mart 1929) ve herkesin çocuklar için Cemiyete yardımda bulunması isteniyordu (Hâkimiyet-i Milliye: 30 Mart 1929). Bununla birlikte yine Cemiyetin merkezinde bir araya gelen kadınlar, çocuklar için ne tür eğlence programlarının düzenlenmesi hususunda toplantılar yapmışlardır (Vakit: 4 Nisan 1929). Kutlamalarda ayrıca Türk Ocakları da aktif rol üstlenmiştir (Özçelik, 2011: 265). İlkokul çocukları Türk Ocaklarında toplanarak gösteriler için hazırlanmaya başlamışlardır (Hâkimiyet-i Milliye: 30 Mart 1929). Çocuk Haftası, Türk Ocaklarının katkılarıyla 1929 yılında İstanbul ve Ankara başta olmak üzere yurdun her yerinde büyük bir coşku ve etkinliklerle kutlanmıştır. Bugün resmi kurumlar tatil edildiği gibi okullar da eğitimine ara vermiştir. Sadece sabahleyin resmi ve özel yabancı okullar açılarak öğretmenler tarafından öğrencilere 23 Nisan hakkında bilgi verilmesi uygun görülmüştür. Bu günün küçükleri, yarının büyükleri olan çocukların, bir hafta boyunca Türk Ocağında idareci olmalarına izin verilmiş¹, bu süreçte çocuklar yüksek makamlara mektuplar gönderip ziyaretlerde bulunmuşlardır. Ocakta, konferanslar ve çeşitli eğlencelerin yanı sıra sadece çocuklara özel müsamereler yapılmıştır. Bununla birlikte şehrin değişik semtlerine geziler düzenlenmiş, Beyazıt, İhlamur, Hürriyet-i Ebediye Tepesi gibi yerlerde çocuklar için özel kısımlar ayrılmıştır. Gülhane Parkı’nda ise çeşitli oyuncaklar, hokkabaz, kukla vs. eğlenceler düzenlenmiş, bir kısım sinemalar da belirli saatlerde çocuklar için gösterim yapılmıştır.

Kutlamalara katılmak üzere Ankara’ya farklı yerlerden çok sayıda çocuk da gelmiştir. Türkiye’nin değişik yerlerini temsilen gelen ve büyük bir coşkuyla karşılanan çocuklar, Ankaralı kız ve erkek öğrencilerin evlerinde misafir edilmişlerdir (İkdam: 23 Nisan 1929). Ankara’daki müsamere ve balolara Cumhurbaşkanı, Başbakan ve diğer Meclis üyeleri de zaman zaman katılmıştır. Çeşitli dans gösterilerinin gerçekleştirildiği kutlamalarda, çocukların yürüyüşü ise halkın yoğun ilgisi ve coşkun tezahüratları eşliğinde yapılmıştır (İkdam: 24 Nisan 1929).

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamaları, Himaye-i Etfal Cemiyeti ile birlikte Türk Ocaklarının kapatıldığı 1931 yılına kadar bu kurumlar tarafından gerçekleştirildi. Bundan sonra ulusal bayramların geniş bir halk tabanına yayılmasını ve coşkulu bir hava

¹ Bunun için Ocaklara bir başkan, muhasebeci ve kâtip olarak seçilen çocuklar, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı ve Himaye-i Etfal Cemiyetine teşekkürlerini bildiren bir telgraf çekmişlerdir (İkdam: 24 Nisan 1929).

içinde kutlanması görevini, 1932 yılında kurulacak olan Halkevleri üstlendi. Nitekim Halkevi Yönetim Kurulunun görevleri arasında; ulusal bayramlarda halk için gösteri hazırlamak ve yönetmek de vardı.

Halkevlerinin açılışı sonrasında 23 Nisan etkinlikleri çeşitli piyes, müsamereler, balo ve konferanslarla ülkenin dört bir yanında coşku ile kutlandı. 1932 yılı kutlamalarında İstanbul'da tramvaylar, resmi daireler, ticarethaneler, hususi müesseseler bayraklarla süslenmişti. Okullar yine bir hafta tatil edildiği gibi çeşitli eğlenceler de düzenlenmiştir. Ayrıca Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından çocuk bakımına dair hazırlanmış yazılar uçaklarla şehrin muhtelif yerlerine atılmıştır. Yine oluşturulacak çocuk alayı için ise elli kadar araba tahsis edilmiştir. Fatih Parkı'nda toplanan çocuklar süslenmiş arabalarla Himaye-i Etfal Cemiyeti, Cumhuriyet Halk Partisi, halkevi ve kolorduyu ziyaret etmişler, Hürriyet Abidesi'ne çelenk koymuşlardır. Halkevinde Kadri Paşa, Ali Şükrü Bey gibi bazı çocuk doktorları konferans vermişlerdir. Yine Halkevinde yapılan özel merasimle birlikte gürbüz çocuk müsabakası, Karagöz oyunu ve dans gösterileri gibi etkinlikler de bu yılın etkinlikleri arasında yer almıştır. Maksim'de ve Hayriye Lisesi'nde balolar düzenlenmiştir.

23 Nisan kutlamaları, sadece çocuklara yönelik etkinliklerden ibaret değildi. CHP'nin, taşradaki idare heyeti ve Halkevi başkanlıklarına gönderdiği 2 Nisan 1933 tarihli genelgesi, bayram kutlamalarının esasına ilişkin tavsiyeler içermektedir: Nutuk'tan bölümler ve Milli Mücadele dönemine ait şiirler okunması, TBMM'nin açılış gününe dair konuşmalar yapılması, mümkün olan yerlerde ise temsiller verilmesi bu tavsiyeler arasındaydı (Aslan, 2011: 77). Nitekim Ankara Halkevinde yapılacak merasimde, Nutuk'tan 23 Nisan'a ait kısımlar okunmuş, Ankara'nın genel durumu hakkında bilgi verildikten sonra Kurtuluş Savaşı'na dair çok sayıda resim gösterimi yapılmıştır (Akşam, 23 Nisan 1932).

23 Nisan'da yapılan etkinliklere, 1933 yılından itibaren o gün resmi makamların, temsili olarak çocuklara bırakılması geleneği ile "Öğrenci Andı"nın okutulması da eklendi. Yine çocuklarla ilgili çok sayıda konferans verildi. Ankara'daki Himaye-i Etfal Cemiyeti genel merkezi ve İstanbul'daki halkevlerinde, meme çağındaki çocuklar, mama çağındaki çocuklar ve oyun çağındaki çocuklar arasında sağlık müsabakaları yapıldı. Bakımlı yeni nesilleri özendirmek amacıyla yapılan "Gülbüz Türk Çocuğu" müsabakaları, Türk ulus devletinin sağlam temellere duyduğu arzunun da bir tür göstergesiydi (Aslan, 2011: 77-79). Bu arzu, basında yer alan veciz sözlerle desteklenmiştir: "Gülbüz çocuklar kuvvetli nesil ve milletin saadet-i atisini gösterir" cümlesi de bu minvaldendir (Akşam: 24 Nisan 1938).

27 Mayıs 1935'de çıkarılan Milli Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile 23 Nisan'da kutlanan "Milli Bayram" adı "Milli Hâkimiyet Bayramı" olarak değiştirildi. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da 23-30 Nisan Çocuk Haftası, ilk günü de Çocuk Bayramı olarak kutlanmaya devam edildi. Böylece resmi tanımla "23 Nisan Milli Hâkimiyet Bayramı" ve resmi tanımda yer almayan "23 Nisan Çocuk Bayramı" ortaklaşa hazırlanan törenlerle kutlandı.

Halkevlerinde yapılan 23 Nisan merasimi ve konferansların bazıları radyodan naklen verilmiştir. Yapılan kutlamalar dönemin basınında da geniş yer bulmuş, çocuklara çok sayıda renkli karikatürün yer aldığı resimli ilaveler hediyeler edilmiştir. Bunun yanı sıra basında, küçük yaşta çalışmak zorunda kalan işçi çocuklarla köprü atlarında barınan sahipsiz çocuklara da dikkat çekilmiş, toplumsal bir duyarlılık oluşturulmaya çalışılmıştır (Akşam, 23 Nisan 1933; 23 Nisan 1937). Çocuk Esirgeme Kurumunun² kimsesiz ve ihtiyaç sahibi çocuklar için yaptığı çalışmalar devam ederken, ayrıca halkevleri işbirliği ile bu yardımların giderek arttığı görülmektedir. 1937 yılında Şişli Halkevi ile Çocuk Esirgeme Kurumu 100 kadar fakir çocuğa elbise, ayakkabı ve çorap dağıtmıştır. Beyoğlu Halkevinde ise 50 çocuğa elbise, ikişer çift çorap, ayakkabı ve çamaşır verilmiştir (Akşam, 23 Nisan 1937).

İstanbul'da çok sayıda resmi görevlinin ve şehir bandosunun hazır bulunduğu 1937 yılı kutlamaları³, Yedek Subay Okulu öğrencilerinin mezuniyeti ve Atatürk heykelinin açılış töreni ile birlikte yapılmıştır (Akşam, 24 Nisan 1937). Kutlamalarda ayrıca çocuklar tarafından Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere Başbakan, Meclis Başkanı ve diğer yüksek makamlara bağlılık bildiren telgraflar çekilmiştir (Akşam, 23 Nisan 1937). Yine bu sene Milli Eğitim Bakanlığının faaliyetleri doğrultusunda, çalışan annelerin çocukları için Kasım ayından itibaren pek çok yerde çocuk odalarının kurulacağı müjdesi verilmiştir. Böylece çalışan ve gün boyunca evde olamayan işçi kadınların küçük yaşta çocukları bu odalara kabul edilerek, sahipsiz bir şekilde sokaklarda dolaşmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Akşam: 24 Nisan 1937).

1938 yılı kutlamaları, Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığının giderek ağır bir hal almasına rağmen gerek İstanbul'da ve Ankara'da gerek yurdun dört bir köşesinde yapılmıştır⁴. 1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanlığı görevine gelen İsmet İnönü, ülkenin kurucusu ve halkının önderinin yokluğunu hissettirmemek için ağır bir sorumlulukla karşı karşıya kalmıştı. Nitekim yapılan kutlamalarla ilgili basında çıkan haberlerde Atatürk-İnönü yakınlığı her fırsatta dile getirilmiş, İnönü'nün, Atatürk Türkiye'sinin devamını sağlayacak yegâne şef olarak adeta güven telkin edilmeye çalışılmıştır. Akşam gazetesinin 23 Nisan 1939 tarihli sayısında, "*Türk milleti, bu tarihi günde Türk mucizesinin büyük yaratıcısı Ebedi Şef Atatürk'ün aziz hatırasını kalbinden taşıyan en derin minnettarlık hisleri ile hürmetle anarken bu Millî Hâkimiyet ve kalkınma savaşında daha ilk günden beri Atatürk'le beraber yan yana yürümüş, hayatını ve istirahatini bu yüksek milli gayeye vakfetmiş olan Millî Şef İsmet İnönü'ye en derin sevgi ve hürmet hisleriyle bağlı olarak ve yüksek sevki*

² Himaye-i Etfal Cemiyetinin adı, dilde sadeleşme hareketlerinin ardından "Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak değiştirilmiştir.

³ Halkevlerinin 1937 yılında Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle kutlama tertip ettiği yerlerden birisi de Çankırı'ydı. 23 Nisan'ın tüm şehirde coşkuyla kutlandığı, evlerin ve iş yerlerinin bayraklarla süslendiği, çocukların süslü elbiseleriyle sokaklarda dolaştığı ve bütün gün eğlenceli bir şekilde geçirildikten sonra, gece de Halkevi tarafından parasız sinema gösteriminin yapıldığı anlaşılmaktadır (Demir, 2018: 214).

⁴ Kutlamalarla ilgili bilgi için bkz. Ulus: 24 Nisan 1938.

idaresine hudutsuz bir itimat besleyerek istikbale emin ve müsterih nazarla bakıyor” şeklindeki ifadeler de bu düşüncüyü ortaya koyuyordu. Vatan gazetesi ise Atatürk ve İnönü’nün aynı karede yer aldığı bir resmi sayfalarına taşıyarak, “*İstiklal mücadelesini başaran ve bugünkü Türkiye’yi kuran iki büyük şefimiz*” sözleriyle bu yakınlığa dikkat çekiyor, Atatürk’ten sonra ülke idaresini ele alan İnönü’yü yüceltiyordu (Vatan: 23 Nisan 1941). Yine basında, “*Çocuk çiçeklerin en güzeli, en ziyade ruh okşayanıdır*” gibi İnönü’nün çocuklarla ilgili vecizelerine de yer veriliyordu (Akşam: 24 Nisan 1939).

Büyük bir yokluğu hissettirmemek adına 1939 yılı kutlamaları gibi çocuk meselelerinde de duyarlılık oluşturmak için özen gösterilmiştir. CHP Genel Sekreterliğinden Halkevleri, vali ve parti örgütlerine gönderilen bir yazı ile hem ulusal hem de sosyal ve kültürel bir bayram olan 23 Nisan’ın Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından coşkulu bir şekilde kutlandığı, kurumun yaptığı konferans ve yayınlarla çocuk ihtiyaç ve meselelerine halkın dikkatini çektiği belirtiliyor, buna karşılık parti temsilcileri ve Halkevlerinin⁵ de üzerine düşeni yapması; çocuklarla ilgili konferanslar, müsamereler gibi etkinlikle kutlama faaliyetlerine katılmaları ve yardımda bulunmaları isteniyordu (Devlet Arşivleri Başkanlığı (DAB.) Siyasi Partiler Fonu, 490.01/4.20.9.). Bu konuda basın da aktif bir rol oynamış, çocukların sorunlarına dair pek çok yazı kaleme alındığı gibi Çocuk Esirgeme Kurumunun iyi bir neslin yetişmesi için büyüdükleri aile ortamının önemine değinen “*Aile yuvasının şenliğini, varlığını içki ve kumar yıkar*” gibi pek çok ifadeye yer verilmiştir (Yeni Sabah: 23 Nisan 1939).

İkinci Dünya Savaşı, Türkiye’yi bu savaşa girmemesine rağmen her anlamda yıpratmıştı. Bunla birlikte savaş yılları boyunca milli bayramların eski coşkusuyla kutlanmasına çalışıldığı dikkat çekmektedir. Söz konusu yıllardaki kutlamalarda yine Halkevleri ön plana çıkarken, kimsesiz ve fakir çocuklara yardımlar da devam etmiştir⁶. Çocuk Haftası, çocuk baloları, merasimler, çocuklar tarafından yapılan müsamereler, geziler ve sinema gösterimleri gibi eğlencelerle geçirilmiştir.

1940’lı yıllardaki kutlamalar önceki kutlamalara benzer bir şekilde yapılmakla birlikte savaş yılları boyunca özellikle ihtiyaç sahibi çocuklar için yardım kampanyaları devam etmiştir. 1941 yılı kutlamaları Ankara’da Çocuk Esirgeme Kurumu temsilcileri ve çocukların Atatürk’ün geçici kabrine çelenk konulması ile başlamış, Ulus Meydanı’nda İstiklal Marşı’nın okunması ve Zafer Anıtı’na çelenk konulması ile sürmüştür. Burada toplanan çocuklardan seçilen 250 kişilik grubun, Çankaya’da İnönü’yü ziyaret etmesiyle devam etmiştir. Ayrıca başta Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere Halkevleri aracılığıyla çok sayıda çocuğa yardımda bulunulmuştur. İzmir’de kutlamalar vesilesiyle CHP vilayet idare kurulu heyeti ve Karşıyaka Halkevinin

⁵ Halkevleri, her sene olduğu gibi 1939 yılı kutlamalarında da öne çıkan çalışmalar yapmışlardır. Eminönü şubesi, ilkokul çocuklarının yaptıkları resimlerden oluşan bir sergi açtığı gibi Bakırköy şubesi ise bayramla ilgili bir konferans ile sonrasında konser düzenlemiştir (Yeni Sabah: 23 Nisan 1939). Ayrıca Fatih şubesinde önce gülbüz çocuk müsabakası ile çocuk balosu düzenlemiş, “Babaların Günahı” adlı bir piyes oynanmıştır (Yeni Sabah: 24 Nisan 1939).

⁶ Çorum’da kimsesiz ve fakir 450 çocuk giydirilirken, 250 çocuk da sünnet ettirilmiştir (Yeni Sabah: 24 Nisan 1939).

çalışmaları sonucunda şehirden toplanan yardımlarla çocuklara 6545 parça eşya dağıtılmıştı. Çocuk Esirgeme Kurumunun Beyoğlu şubesi ise 120 çocuğu giydirmiş ve Maksim Salonu'nda bir de çocuk balosu vermişti. Aynı yıl İstanbul'da çocuklar için dört bahçe açılışı yapılırken yine 23 Nisan'a özel Milli Piyango çekilişi de düzenlenmişti. Bu piyango biletlere, 23 Nisan'a özgü basılmış, çocuk figürlerine yer verilmişti. Dikkat çeken bir diğer husus da bayram dolayısıyla yurt dışından gelen kutlama telgraflarının, iki dünya savaşı içinde verilen mücadele konusunda ortak noktalar içermesiydi. Londra radyosunda yapılan Türkçe yayına bir Türk çocuğu konuk edilmiş ve bayram tebrikine yer verilmişti. Aynı radyoda bu defa da İngiliz Mareşal William Birdwood'un Türk milleti için mesajı okunmuştur. Birdwood mesajında; *"23 Nisan, gerek Türkler ve gerek biz İngilizler için büyük bir gündür... 1941 senesinde dünyanın istikbalini temin etmeye azmetmiş bulunuyoruz. Alman harp makinesi bir silindir gibi garp hudutlarımıza gelmiştir. Tanıdığım ve sevdiğim Türk milleti ve askeri bizim gibi tecavüze uğrarsa memleketini, istikallerini ve hürriyetlerini müdafaa etmeye azmetmişlerdir. Büyük Şefiniz Atatürk'ün cenaze merasiminde memleketimi temsil etmek şerefine nail oldum. Siz büyük bir şef, biz büyük bir dost kaybettik. Ankara'da Şefiniz İsmet İnönü'nü tanımakla müşerref oldum. Kendisine büyük dostum demekle iftihar duyuyorum"* demiş, Türk milletine tebriklerini bildirmiştir. Böylece Mareşal, Türklerin Kurtuluş Savaşı mücadelesi ile İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı verdiği mücadeleyi birbirine benzetmiş, Türkiye'nin tarafsızlığını sürdürdüğü bu yıllarda Almanlar işgalci güç olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte *"Büyük Şef"* olarak nitelendirdiği Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı olan İnönü'nün de aynı saygıya mazhar olduğunun altı çizilmiştir (Vatan: 23-24 Nisan 1941; Yeni Sabah: 24 Nisan 1941).

Savaşın sona erdiği 1945 yılı Türkiye'ye derin bir nefes aldırması ise de savaş yıllarında 23 Nisan kutlamaları ile ilgili haberlerin tüm dünyadaki siyasi gerginliğin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte CHP Genel Sekreterliğinden il idare kurulu başkanlıklarına gönderilen yazıda; her yıl olduğu gibi bu yıl da bayramın layık olduğu değerinde kutlanması için Çocuk Esirgeme Kurumuyla birlikte çalışılması isteniyordu (DAB. 490.015.26.10.). 1945 yılı kutlamaları İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda toplanan halkın İstiklal Marşı'nı okumasıyla başlamış, ardından tören Taksim Meydanı'nda Cumhuriyet Abidesi'ne çelenk konulmasıyla devam etmiştir. Ayrıca Fatih Halkevinde gülbüz çocuk müsabakası düzenlenmiştir. Ankara'da ise radyodan halka seslenen dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel konuşmasında; TBMM'nin açılışı ve milli bir devletin kuruluşu ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. İnönü'nün "ilköğretim davamız" adıyla Ulus gazetesinde yazdığı yazısına değinmiş *"sizi bu kadar düşünen bir babanın, millet ve devlet başı olarak uğraştığı bir devirde yaşıyorsunuz"* sözleriyle İnönü'ye duyduğu minneti dile getirmiştir. İnönü her yıl gelenek halini alan ve Çankaya'da kendisini ziyarete gelen çocukları ağırlamıştır. Çocuklar sonrasında Mareşal Fevzi Çakmak ve Meclis başkanına da ziyarette bulunmuşlardır. Ankara Halkevinde ise bir toplantı yapılmıştır. Çocuk sinemaları ve çocuk çaylarının tertip edildiği bu yıl, ayrıca çocuk yayınları bağlamında da çalışmalar

yapılmış, Vedat Nedim Tör tarafından “Doğan Kardeş” adıyla bir çocuk dergisi yayımlanmaya başlamıştır (Akşam: 23-24 Nisan 1945).

Gazete sayfalarında daha çok savaşın gidişatıyla ilgili haberler yer alırken, savaşın bittiği 1945 yılının Türk siyasi tarihi açısından bir dönüm noktası olduğu da muhakkaktır. Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle birlikte Milli Kalkınma Partisi, 1946 yılında ise dönemin en önemli muhalefet partisi olarak Demokrat Parti kurulmuştur. Bu yeni siyasi konjonktür, seçimlerin bir yıl erkene alınması ile daha da hareketlenmiş; 1946 yılı kutlamaları, daha çok seçim yasası değişikliği ve seçim kampanyaları gibi haberlerin gerisinde kalmıştır. 1946-1950 yılları arasındaki kutlamalarda yine Halkevleri ve Çocuk Esirgeme Kurumunun etkinlikleri ön plana çıkmıştır. Çocuk sorunları gündeme taşınmaya çalışılmış, ihtiyaç sahibi çocuklara yardımlarda bulunulmuştur. Her sene mutlak gerçekleşen törenler devam etmekle birlikte kutlamaların giderek siyasetin gölgesinde kaldığı dikkat çekmektedir. Örneğin DP'liler, 1949 yılında yaptıkları Mersin mitinginde 23 Nisan'ın anlamını belirten konuşmalar yaptıktan sonra resmi törenlere katılmak istemelerine rağmen buna engel olduğunu belirtiyor, CHP'yi suçluyorlardı (Akşam: 24 Nisan 1949).

II. Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları

CHP'nin ülke yönetimini elinde tuttuğu son kutlamaların yapıldığı 1950 yılı törenlerinde, siyasi gelişmelerin kutlamaların havasını değiştirdiğini daha açık görmek mümkündür. Seçimlerin hemen öncesine denk gelen kutlamalarla ilgili haberler, gazetelerin ilk sayfasından verilmekle birlikte daha çok seçim kampanyaları ve aday listelerinin ilanı gibi haberlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte tüm yurttaki kutlamalar yapılırken, partilerin seçim maratonu içinde gerçekleştirdikleri toplantılar ve mitinglerde 23 Nisan kutlamaları üzerinden mesaj vermeye çalıştıkları dikkat çekmektedir. CHP'nin Eyüp'te yaptığı toplantıda parti temsilcileri tarafından kutlama konuşması yapıldıktan sonra yine partinin Milli Mücadelenin temelleri üzerine kurulmuş bir devrim partisi olduğunun ve milli hâkimiyetin ilk esasını 1922'den beri devam ettirdiklerinin altı çizilmiştir. Bu minvalde CHP, muhalefet partilerinin tek parti dönemi yönetimini milli hâkimiyetten uzak gören eleştirilerine cevap vermiş, aynı zamanda seçim kampanyalarında sıklıkla başvuracağı, partinin tarihsel geçmişini ve ülkenin kurucu partisi olma özelliğini yinelemiştir. İlk muhalefet partisi olan MKP'nin Ankara'da yaptığı miting ise hava koşullarının yanı sıra halkın bayram kutlamaları ve konser etkinliklerine katılması nedeniyle ilgi görmemiştir (Cumhuriyet: 24 Nisan 1950). Buna karşılık DP'nin İzmir'de Reşatpaşa'da Çocuk Parkı'nda yapılan toplantısında, seçimlerin yapılacağı 14 Mayıs'ta milletin vereceği oylarla kendi mukadderatını eline alacağı ve o günün hakiki milli hâkimiyet bayramı olacağı belirtilmiştir.

Seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte DP'nin yarı resmi yayını olarak bilinen Zafer gazetesinin, “çocuk vecizeleri” başlığıyla paylaştığı ve dönemin siyasi havasını yansıtan ifadelerle yer vermesi, bundan sonraki kutlamaların siyasetin ve gelişen olayların etkisi altında gerçekleşeceğini düşündürmekteydi. Gazete, “Bugünün çocuğu yarının Otuzbeşleridir” sözüyle CHP'deki parti içi ayrılıklara gönderme yaparken, yine “Halk

Partisinin listesi, daha neşredilmeden nasıl herkes tarafından biliniyordu? Meşhur meseldir: çocuktan al haberi!”, “Listede isimleri belli olunca, Çocuk Bayramı, Kurban Bayramı oldu!”, “Ağlamayan çocuğa meme vermezler derler ama sen onu gel bir de Halk Partisinin listesinde açıkta kalanlara sor”, “Çocuk Esirgeme Kurumu, büyükleri esirgeyen kurum oldu”, “Çocuğa süt damlası süt şişesi lazım”, “Niçin Bugünkü iktidara rey vermeliymişiz? Çok çocuklu ailelere yardım yine bize mi düştü?”, “Milli Hâkimiyet Bayramını neden Çocuk Bayramı ilan etmişler? Sakın milli hâkimiyeti de çocukça bir şey telakki etmiş olmasınlar?” (Zafer: 23 Nisan 1950) gibi cümlelere yer verip, alaycı bir dille adeta CHP aleyhtarlığını şekillendirmiş, bayramı; iktidar-muhalefet çekişmelerine malzeme yapmıştır.

14 Mayıs 1950’de gerçekleşen seçimler, Türk siyasi hayatında bir dönüm noktası olmuş, tek parti döneminin simgesi olan CHP, iktidarı DP’ye bırakmıştır. Büyük ekonomik vaatlerle başa geçen DP, ilk üç yıllık kaydettiği büyüme oranı ile büyük takdir toplamış, halkın ve basının sevgisini kazanmıştır. Kuruluşundan itibaren hızlı bir yükseliş gösteren DP, 1954 ve 1957 seçimlerini de kazanarak yönetimi elinde tutmaya devam etmiştir. Ancak bu hızlı yükseliş, ekonomik gerileme ve farklı uygulamalar nedeniyle 1954 yılından sonra tersine bir seyir arz etmeye başlamıştır.

DP’nin iktidara geldikten sonra dış politikada ABD’yle geliştirilen ilişkiler ve bu bağlamda Kore Savaşı’na asker gönderilmesi, ardından NATO’ya girilmesi ve Kıbrıs meselesinin ortaya çıkması, iç politikada ise din derslerinin zorunlu olarak ilkökul müfredatlarına eklenmesi ve Atatürk’ün büst ve heykellerine yapılan saldırılarla artan irticai söylemler, Halkevleri ve Köy Enstitülerinin kapatılması, CHP’nin mallarına el konulması ile iyice gerginleşen iktidar-muhalefet ilişkileri, basın üzerinde giderek artan baskılar gibi gelişmeler dönemin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Nitekim yaşanan bu gelişmeler dönem içinde yapılan 23 Nisan kutlamalarına da yansımıştır. DP döneminde yapılan kutlama ve etkinlikler önceki dönemlerle benzerlik göstermekle birlikte yaşanan iç ve dış gelişmelere bağlı olarak birtakım farklılıklar da arz etmektedir. Özellikle 1954 yılından sonra ülke içinde giderek gerginleşen siyasi havanın, kutlamalara yansdığı dikkat çekmektedir.

A. 1951-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

DP dönemi yapılan 23 Nisan kutlama hazırlıkları ile ilgili basında çok fazla haber bulunmamakla birlikte yapılan etkinliklerin öncekilere benzer bir minvalde gerçekleştiği görülmektedir. DP’nin 1950 yılında iktidara gelmesinden sonra ilk kutlamalar 1951 yılında gerçekleşmiş, resmi ve özel daireler süslenmiş, sokak ve caddeler bayraklarla donatılırken, geceleri ise özel ışıklandırmalar yapılmıştır. İstanbul’da yapılan törenler, Beyazıt, Taksim, Fatih ve Barbaros meydanları ile Fenerbahçe Stadyumu’ndaki merasimlerle kutlanmıştır (Akşam: 23 Nisan 1951). Şehir bandosu eşliğinde İstiklal Marşı okunmuş, ardından çocuklar resmi geçit yapmışlardır. Aynı zamanda Taksim Belediye Gazinosu’nda çocuk balosu ile çocuk sineması gösterimi tertip edilmiş, İstanbul Konservatuvarı’nın çocuk orkestrası da ilk defa bir konser vermiştir (Akşam: 21 Nisan 1951).

Ankara'da ise Ulus Meydanı'nda yapılan kutlamalardan sonra Atatürk'ün geçici kabrine çiçekler koyan çocuklar, resmi ziyaretlerde bulunmuşlardır. Çocuk Esirgeme Kurumunun ihtiyaç sahibi çocuklar için yaptığı yardımlar devam etmiştir. Radyo programlarında çocuk haftası dolayısıyla değişiklik yapılmış, çocuk piyesleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu adına konuşmalara yer verilmiştir. Yine 23 Nisan'a gönderme yapılan haberlerde bayram ve resmi tatil olmasına rağmen dış siyasette önemli gelişmeler yaşandığı belirtilmiş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın başkanlığında Ankara'da yapılan ve Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan'ın da hazır bulunduğu büyükelçiler toplantısına değinilmiştir. Akdeniz'in güvenliği ile ilgili yapılan toplantıya ABD, İngiltere, Fransa'nın büyükelçi temsilcileri ile yine bu ülkelerde görev yapan Türk büyükelçiler katılmış, Türkiye'nin emniyeti açısından NATO üyeliği değerlendirilmiştir (Akşam: 24 Nisan 1951). Nitekim 1951 yılı kutlamalarının daha çok Kore Savaşı ve güvenlik tedbirleri bağlamında NATO üyeliği gibi dış etken ve haberlerin gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır.

İç siyasete bakılacak olursa artan irticai söylemler ve Atatürk'ün büst ve heykellerine yapılan saldırıların büyük endişe yarattığı ve tepkilere sebep olduğu görülmektedir. DP'nin iktidara geldiği 1950 yılından itibaren din ve ahlak konusunun sık sık TBMM'nin gündemine gelmesi, partinin dini siyasete alet ettiği iddialarını da beraberinde getirmiştir. Aynı yıl partinin Balıkesir İl Kongresi'nde gündeme getirilen karma eğitimin devam edip etmemesi, genç kızların 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı törenlerindeki kıyafetlerinin açık oluşu ve beden hareketi yapmalarının önlenmesi teklifi büyük tepkilere sebep olmuştur (Akşam: 22 Nisan 1951). Bu tartışmalar devam ederken, 23-29 Nisan 1951 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleşen Ahlâk Terbiyesi Kongresi⁷, yeni eleştirileri beraberinde getirmiştir. Çocuk Haftası kutlamalarının devam ettiği tarihlerde Ankara'da yapılan kongrede disiplin ve ceza, karma eğitim, yabancı okullar, idareci ve öğretmenler, üniversite özerkliği, ders programları ve içerik, 19 Mayıs Bayramı ve kızların kıyafetleri, İlahiyat Fakültesi ve din eğitimi, okul dışı ahlak gibi konular tartışılmıştır. Balıkesir İl Kongresi'nde gündeme gelen 19 Mayıs Bayramı ve kızların kıyafetleri ile ilgili husus, Ahlâk Terbiyesi Kongresi'nde de ele alınmıştır. Bununla birlikte dönemin basımında dikkat çekici haberler yer almış, 23 Nisan 1951 tarihli Akşam gazetesinde törenlere çarşaf katılan kızların konu edildiği bir karikatüre yer verilmiştir. Aynı gazetenin bir sonraki tarihli sayısında ise Cemal Refik "Çarşaf Şenlik" başlıklı yazısında, din kisvesine bürünen kişilerin irticayı hortlatmaya ve inkılaplara saldırmaya çalıştıklarını, saf vatandaşları buna alet ettikleri ve bu durumun biran önce önüne geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazının devamında kutlamalardaki kızların kıyafeti ile ilgili de yorum yapan Refik, "Kız öğrencilerimizin 19 Mayıs merasimindeki kıyafet ve hareketleri DP'lilerin iddia ettikleri gibi "sokaklarda çırılçıplak oynamak" şeklinde görülüyorsa, bunlara çarşaf giydirip âmin alayına çıkarmaktan başka çare yok demektir ve bir Müslüman vatandaş sıfatıyla derhal ilave edelim ki bu, inkılâba mani olmadığı söylenen İslamiyet değil, düpedüz kara taassuptur, irticadır" sözleriyle eleştirilerine devam etmiştir. Bu eleştirilere karşılık konunun hayli tepki çekmesi üzerine Kongrede kıyafet ve beden hareketleri konusundaki istekler, yapılan oylama ile reddedilmiştir.

⁷ Kongreyle ilgili bilgi için bkz. Kamer- Alabaş, 2017: 821-848.

Ayrıca DP, Atatürk'ü Koruma Kanunu (Resmi Gazete: 31 Temmuz 1951) ile bu irtica endişelerinin önüne geçmeye çalışmıştır.

DP döneminde çok az olmakla birlikte çocuklarla ilgili sorunların da Meclis gündemine taşındığı görülmektedir. Kars Milletvekili Esat Oktay, korunmaya muhtaç kimsesiz çocuklar hakkında 27 Mayıs 1949'da 5387 sayılı Kanunun kabul edilmesine ve iki yıldan beri yürürlükte bulunmasına rağmen çocuk sefaletinin devam ettiğini, hatta çocuklara dilendiricilik ve hırsızlık yaptırılması işinin bir teşkilat halinde geliştiğini belirtiyordu. Buna karşılık yıllardır istenilen düzeyde çalışma yapılamadığına ve uygulanamadığına dikkat çeken Oktay, konuyla ilgili altı soruluk bir önerge hazırlamış, sorularına Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ ile Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin sözlü olarak cevap vermelerini istemiştir⁸.

DP'nin 1952 yılı resmi bayram kutlamaları, kuruluşundan itibaren kutlama etkinliklerinde önemli rolü olan Halkevlerinin 1951 Ağustos'unda kapatılması ile büyük bir destekten yoksun kalmıştır. Buna rağmen 23 Nisan kutlamalarında aynı coşku yakalanmaya çalışılmışsa da, basın ilgisinin açısından değerlendirildiğinde diğer önemli gelişmelerin gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte ABD ile ilişkileri geliştirmek ve Sovyet tehdidine karşı NATO'ya girme isteği doğrultusunda Kore'ye asker göndermesi gibi konular Türk kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir. 1952 yılında Beyazıt Meydanı, Barbaros Anıtı, Fatih Hava Şehitleri Meydanı, Fenerbahçe Stadı ve Taksim Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan İstanbul kutlamalarında, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yoksul Çocuklara Yardım Derneğinin yanı sıra Kızılay ve Hava Kurumu başkan ve üyeleri de hazır bulunmuşlardır. Taksim'deki törenlerde yavru kurttlar gösteri düzenlemiştir. Yine Çocuk Haftası dolayısıyla radyo programları düzenlenmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu adına yapılan konuşmanın yanı sıra çocuk terbiyesi ile ilgili bir de konferans verilmiştir. Ayrıca Beyazıt Kütüphanesi'nde bir çocuk kütüphanesi tesis edilmiştir. Ankara'da ise Ulus'ta yapılan kutlamalardan sonra çocuklar Atatürk'ün geçici kabrine çiçekler koymuşlardır. Cumhurbaşkanı Bayar, kendisini ziyarete gelen bir grup çocuk için konuşma yapmıştır. Bayar konuşmasında, "23 Nisan memleketimizde Milli Hâkimiyet ve istiklalimizin temellerinin atıldığı bir gündür. Memleketimizin tarihinde, ilerlemesi için en büyük fedakârlığın başlangıcı olan büyük bir gündür. Biz bu mutlu günü çocuklarımızın bayramı olarak tebci ediyoruz. Fakat hakikatte bu bayram, hepimizin büyük Türk milletinin bayramıdır. Hepimize kutlu olsun" sözleriyle tüm ulusun bayramını kutlamıştır. Bayar aynı gün ABD televizyonu NBC'ye de bir demeç vermiş, Türkiye'nin Ortadoğu açısından önemine değinmiş ve NATO'ya üyeliği ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur (Akşam: 23-24 Nisan 1952).

Basında bu sene yapılan kutlamalar vesilesiyle yazılan çok sayıda köşe yazısı da dikkat çekmektedir. Şevket Rado "Her şey Çocuklar İçin" başlıklı yazısında, medeni milletlerin geleceklerini çocuklarda gördükleri için onları en iyi şekilde yetiştirmek adına çaba sarf ettiklerini belirtiyor, bu bağlamda ABD ve İngiltere'de ki çocuklarla kıyaslama yaparak, henüz Türkiye'deki çocukların onlar kadar mutlu olmadıklarını söylüyordu.

⁸ Konuyla ilgili bilgi için bkz. TBMM. Zabıt Ceridesi, Dönem 9, Cilt 6, 25. IV. 1951: 253-259.

Adnan Adıvar ise 23 Nisan'ın önemini ve bayram olarak kutlanmasını sağlayan tarihi süreç hakkında bilgiler verdiği "Bugünkü Bayram" adlı yazısında, sevinecek, eğlenecek olan çocukların bugünü kendilerine armağan eden atalarını asla unutmayacaklarını belirtiyordu (Akşam: 23 Nisan 1952).

Şüphesiz bayramlar gibi büyük felaketler ve ortak acılar da milleti birbirine bağlayan önemli etkenler arasındadır. Nitekim Türkiye, 18 Mart 1953'de meydana gelen Yenice-Gönen depreminin açtığı yaralarını sarmaya çalıştı ve yurdun dört bir yanında depremzedeler için yardım kampanyaları düzenlendi. 23 Nisan Bayramı'nın hemen öncesinde yaşanan deprem felaketi büyük bir üzüntü yaratmakla birlikte ülke genelindeki kutlamaların programlarında bir aksama olmamasına dikkat edildi. Bu doğrultuda 1953 yılı kutlamaları, İstanbul'da valilikçe hazırlanan bayram kutlama programı çerçevesinde yapılmış, Beyazıt Meydanı, Barbaros Anıtı, Fatih Hava Şehitleri Meydanı, Kadıköy Fenerbahçe Stadi ve Taksim Cumhuriyet Meydanı yine törenlerin adresi olmuştur. 10:30'da başlayan ve öğleye kadar devam eden törenlerde, yavrukurt oymakları ve ilkökul son sınıf öğrencileri, il temsilcileri, siyasi parti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu ve çeşitli derneklerin temsilcileri hazır bulunmuşlardır.

Ankara'da yapılan törenler ise yine Ulus Meydanı'nda, Vali ve Milli Eğitim Müdürü ile çeşitli dernek temsilcileri, öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu Keçiören Çocuk Yuvası ile Çocuk Bakımı Hemşire Okulu gibi okullardan seçilen yaklaşık 150 kişilik öğrenci temsilcileri Çankaya'ya giderek Cumhurbaşkanı adına eşi Reşide Bayar'ı ziyaret etmişlerdir. Kutlamalar sırasında Hatay'da bulunan Celal Bayar da ilkökul ve lise öğrencilerinden oluşan bir grup öğrenciyi vali konağında kabul etmiştir. Her iki şehirde de Çocuk Haftası boyunca kutlamalar için resmi binalar süslenmiş, özel ışıklandırmalarla aydınlatılmıştır. Okullarda bugünün önemine dair konuşmalar ve öğrenciler tarafından müsamereler yapılmıştır. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumunun ihtiyaç sahibi çocuklar için yaptığı yardımlar da devam etmiştir (Milliyet: 23-24 Nisan 1953).

Aynı yıl Kıbrıs'ta yapılan 23 Nisan kutlamaları da dikkat çekmektedir. Birçok yerde yapılan kutlamaların yanı sıra Halk Sineması'nda çocukların okudukları şiir ve marşlar eşliğinde bir tören gerçekleştirilmiştir. Törende, Türkiye depremzedeleri de unutulmamış, yapılan açık artırmadan elde edilen para, yardım için gönderilmiştir (Bozkurt: 27 Nisan 1953).

Türkiye, 1953 yılını siyasi gerginliklerle bitirmiştir. Bu gerginliğin temel sebepleri arasında; Halkevlerine ait binaların müsadere edilerek tasfiye sürecinin tamamlanması ile CHP'nin mal varlığına el konulması vardı. Yaşanan gelişmeler iktidar-muhalefet ilişkilerini farklı bir noktaya taşıırken, 27 Ocak 1954'de Köy Enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürülerek kapatılması ayrı bir tartışma yarattı. Aynı yıl meydana gelen diğer önemli bir gelişme de DP'nin kurulduğu andan itibaren büyük destek gördüğü ve vaatlerde bulunduğu basına karşı tavrının giderek sertleşmesi oldu. DP ile basın arasındaki iyi giden ilişkiler, 1953 yılından itibaren belirgin bir şekilde sekteye uğradı. 15 Temmuz 1953'de Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle daha önce sıfat ve

hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takibi şikâyete bağlıyken, artık savcılık bakanın onayını alarak kendiliğinden kovuşturma açabilecekti (Resmi Gazete: 15 Temmuz 1953; Tunçkanat, 1996: 69). DP'nin basının tepkisini çeken en önemli adımı ise 1954 seçimleri öncesinde Basın Kanunu'yla ilgili iki ayrı düzenleme ile gerçekleşti: Bunlardan ilki, 9 Mart'ta basın davalarına bakacak mahkemelerle ilgiliydi. İkincisi ise yeni yasa çıkartmak oldu. 9 Mart 1954'te Basın Kanunu'nun 36. maddesi, 6337 sayılı kanun ile değiştirilerek, ağır cezayı gerektiren basın suçlarının Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmesi yasalaştırıldı (Albayrak, 2004: 277). Aynı gün 6334 sayılı ve "Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun" isimli düzenleme kabul edildi. Kanunun en çok tartışılacak hükmü ise gazetecinin olayı bulup yazma ve ortaya çıkarma hakkını ortadan kaldıran ispat hakkının elinden alınmasına ilişkin hüküm oldu (Kaya, 2010: 120; Eroğul, 1990: 120). Böylece DP, bir taraftan yaptığı düzenlemeler ile muhalefetin tepkisine sebep olurken, diğer taraftan basın üzerinde oluşturduğu baskılarla büyük tedirginlik yarattı. Ayrıca 2 Mayıs 1954'de yapılacak genel seçimler için partilerin seçim propagandalarıyla ülke gündemi farklı bir noktaya taşındı. Nitekim 1954 yılı Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamaları bir kez daha bu gergin havanın ve yoğun ülke gündeminin gölgesinde kaldı. Basında kutlamalarla ilgili az sayıda haber yer alırken, seçim propagandaları ise manşetten verildi: Kutlamalar esnasında Menderes ve Koraltan Tirebolu'da, Bayar da Bolu'da miting düzenledi. Muhalefet parti lideri İnönü ise Kayseri'de halka seslendi. Seçim odaklı bu mitinglerdeki konuşmaların ağırlık noktasını şüphesiz ki birbirini karşılıklı suçlar nitelikteki söylemlerin oluşturması ve kutlamalara dair ifadelere yer verilmemesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte törenlerin rutin bir seyirde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Bayram dolayısıyla çeşitli yerlerde zafer takları kurulmuş, resmi ve özel kurumlar bayraklarla donatılmış, gece ise bu binalarla birlikte tarihi yapılar, camiler, abideler ve surlar ışıklandırılmıştır. İstanbul'da yapılacak törenlere, Taksim Cumhuriyet, Beyazıt, Beşiktaş meydanları ile Kadıköy Stadyumu ev sahipliği yaparken, Ankara'da ise Ulus ve Zafer meydanları değişmez adres olmuştur. Taksim Cumhuriyet Anıtı'na çelenkler konulmuş, Ulus'ta ve Zafer meydanlarında yapılan kutlamaların ardından çocuklar, Atatürk'ün naaşının 10 Kasım 1953'de Etnografya Müzesi'nden nakliyle birlikte Anıtkabir'i ziyaret etmişlerdir.

İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan törenler, Çocuk Esirgeme Kurumu, okul ve aile birlikleri adına konuşmalar yapılmış, öğrenciler şiirler ve marşlar okumuşlardır. Çocukların şehir bandosu eşliğindeki resmigeçitlerini, halk oyunu gösterileri, fener alayları ve çocuk baloları takip etmiştir. Yine çocuklar için ücretsiz sinema gösterimi yapılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu, Taksim Belediye Gazinosu'nda düzenlediği balonun yanı sıra fakir çocuklar için çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Bu dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay gibi kurumların fakir çocuklara yaptıkları yardımlar devam etmekle birlikte DP'nin sosyal yardım kolu da yardıma muhtaç çocuklara 10 bine yakın giyim eşyası dağıtmıştır. Ayrıca İstanbul'da yapılan törenlerin yanı sıra Aksaray Türk Ocağı Salonu'nda Ali Fuat Cebesoy, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mithat Cemal Kuntay ve Behçet Kemal Çağlar gibi DP'nin önemli isimlerinin yer aldığı toplantıda,

günün anlamını belirten konuşmalar yapılmıştır (Milliyet: 23-24 Nisan 1954; Akşam: 24 Nisan 1954). Daha önce radyo programlarında Çocuk Haftası dolayısıyla özel yayınlara yer verilirken, 1954 yılı kutlamaları, genel seçimlerin hemen öncesine denk geldiği için yayınlarda daha çok parti temsilcilerin seçim konuşmalarının geniş yer tuttuğu dikkat çekmektedir. Dikkat çeken bir diğer husus da DP'nin ilköğretim konusunu ve okul sayılarını artırmak adına giriştiği faaliyetleridir. Gerek CHP gerek DP döneminde nitelikten ziyade niceliğin önem kazandığının bir göstergesi olarak ilköğretim bina sayısının artışı önemli bir hal almış, seçimlerin öncesinde çok sayıda ilköğretim binasının temel atma töreni gerçekleştirilmiştir. 23 Nisan'a denk getirilmeye özen gösterilen bu törenler, bir taraftan DP'nin seçim malzemesi haline gelirken diğer taraftan halkın milli duygularına seslenilmiştir. Örneğin 23 Nisan 1954'de İstanbul'da 6 ilkokulun temel atma töreni gerçekleştirilmiş, törende bir konuşma yapan Vali Fahrettin Kerim Gökay, Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın önemine değindikten sonra "23 Nisan'da doğan güneş memleket ufuklarını ışıktandırmaya devam ederken, yarının bekçisi olan yavrularımızın kavuştukları irfan yuvalarının kutlu olmasını" dilemişti (Akşam: 24 Nisan 1954). Böylece özellikle geleceği inşa edecek çocuklar için hükümetin yaptığı icraatları, 23 Nisan çerçevesinde simgeleşiyordu.

Kutlamalardan çok kısa bir süre sonra 2 Mayıs 1954'de genel seçimler yapıldı. 1954 seçimleri DP'nin iktidar partisi olarak, diğer yandan uzun yıllar Türkiye'yi yönetmiş CHP'nin de muhalefet partisi sıfatıyla katıldığı ilk seçimlerdi (Yılmaz, 2010: 541). Seçimlerin DP'nin büyük zaferi ile sonuçlanması ile çok partili hayatın ve dolayısıyla demokrasinin ikinci perdesi de açılmış oldu.

B. 1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

Yapılan genel seçimler Türk siyasi tarihinde bir partinin aldığı en yüksek oy oranı ile DP'nin elini daha da güçlendirirken, CHP'nin ise daha sert bir muhalefet anlayışıyla hareket etmesine sebep oldu. Seçimlerin ardından, MP'ye ve onun yerini alan CMP'ye oy verdiği için Kırşehir'in ilçe haline getirilerek Nevşehir'e bağlanması ve seçim kanununda yapılan değişiklikler gibi yaşanan iç gelişmeler tansiyonu yükseltti. Bunun yanı sıra dış politikada yaşanan önemli olaylar da ülke gündemini meşgul etti. Kıbrıs'ta 1950'li yıllarda İngiltere'nin hâkimiyetine yönelik Rumların eylemleri arttı. Yunanistan'ın 1954 yılında Kıbrıs sorununu BM'nin gündemine taşınmasıyla Türkiye de konuya müdahil oldu (Aktaş, 2017: 30). Kıbrıslı Rumların adanın İngiltere'den bağımsız olmasını öngören EOKA hareketini başlatmaları ve adadaki Türkleri katletmeleri Türkiye'de nabzı yükseltti. Kıbrıs konusunda Türkiye'nin pozisyonunu desteklemek ve kamuoyu yaratmak amacıyla "Kıbrıs Türktür Derneği" kuruldu. Gelişen olaylar Türk halkında büyük bir hoşnutsuzluk yaratırken, pek çok yerde Rumlar aleyhinde gösteriler düzenlenmesine sebep oldu. Böylece 1955 yılına gelindiğinde Kıbrıs sorunu, Türk kamuoyunda milli bir mesele haline geldi. Ayrıca Kıbrıs meselesi, Türk dış politikasında da önemli değişikliklere neden oldu. Dönemin dış politikasındaki en önemli gelişme şüphesiz ki İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin Sovyet tehdidine karşı yönünü çevirdiği ABD, Truman ve Marshall yardımları ile gelişen ilişkileri sağlam bir zemine oturttu. 1950'li yılların ortalarına doğru Sovyetlerin toprak taleplerinden vazgeçmesiyle ilişkiler normal seyrine doğru gelişmeye başlarken, ABD yardımları da devam etti.

Ancak Kıbrıs meselesi Türkiye'nin başta İngiltere ve ABD olmak üzere diğer batılı devletlerle ilişkilerinde sıkıntılar oluşturmaya başlayacaktır. Dolayısıyla bu ve bundan sonraki milli bayram kutlamalarına, Kıbrıs meselesinin ruhunun ve gelişen dış politika etkilerinin yansısını düşünmek yanlış olmayacaktır.

1955 yılı 23 Nisan kutlamalarının hemen öncesinde Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından üniversite öğrencilerinin katılımıyla Taksim Kristal Gazinosu'nda Kıbrıs günü kutlaması ve toplantıdan sonra da bir yürüyüş yapılmıştı. Ankara'da ise yine öğrenciler tarafından bir toplantı gerçekleştirilmişti. Milliyet gazetesinin Ali Naci Karacan tarafından kaleme alınan başmakalesinde, ABD ile ilgili bir yazıya yer verilmiş, "Amerika'da İdrak Olsa" başlıklı yazıda, iki ülkenin ortak Rus tehlikesine karşı ilişkilerini geliştirdiği belirtilmiş, buna karşılık yapılan ekonomik yardımların yetersizliği eleştirilmiştir. Ayrıca ABD'nin Türkiye'ye karşı cehaletle hareket ettiği ve Avrupa'ya karşı ukalaca bir yaklaşımda bulunduğu söylenmiş, yapılan eleştiriler daha da keskinleşmiştir (Milliyet: 22 Nisan 1955).

Bu gelişmelerle birlikte 1955 yılı kutlamaları İstanbul'da Taksim'de bandonun çaldığı İstiklal Marşı ile başlamış, günün anlamını belirten konuşmaların ardından yavruokullar ve ilkökul öğrencileri tarafından yapılan resmigeçitle devam etmiştir. Ayrıca bir grup öğrenci Vali Gökay'ı makamında ziyaret etmiştir. Çocuklar için çeşitli yerlerde balo ve eğlenceler tertip edilmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu fakir çocuklara giyecek ve yiyecek yardımlarında bulunmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu, yapılacak yardımlara kaynak temin etmek için orta, lise ve üniversite öğrencilerine "23 Nisan Çayı" tertip etmiştir. Ankara'da ise öncelikle Anıtkabir'i ziyaret eden çocuklar ardından Ulus ve Zafer meydanlarında yapılan törenlere katılmıştır. Seçilen bir grup çocuk geçirdiği ameliyat dolayısıyla hastanede bulunan Celal Bayar'ı ziyaret etmişler, Bayar da çocuklar için bir mesaj yayınlamıştır. Ayrıca radyoda çocuklar için özel programlar yapılmıştır (Milliyet: 24 Nisan 1955; Akşam: 23 Nisan 1955).

1955 yılına gelindiğinde Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklere yapılan baskı ve zulümler Türk kamuoyunda büyük tepki uyandırdı. 6 Eylül 1955'de Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bombalı saldırı yapıldığına dair çıkan asılsız haber, İstanbul Ekspres gazetesinin iki ayrı baskısı ile İstanbul genelinde hızla yayıldı. İstanbul'un her yerinde, daha sonra İzmir ve Ankara gibi şehirlerde Rumların ev ve işyerlerine yapılan saldırılar büyük bir infiale sebep oldu. Böylece Kıbrıs meselesi ekseninde gelişen "6-7 Eylül Olayları" ile ülke gündemi de bu minvalde şekillendi. Bu seyir içinde 1956 yılı kutlamaları Kıbrıs mitingleri eşliğinde coşkuyla gerçekleşti. Ayrıca aynı yıl DP'den ayrılan bazı kişiler tarafından Hürriyet Partisi kuruldu. Bu gelişmelere ekonomik sıkıntılar da eklenince toplumsal uzlaşma ve birlik ruhu ağır bir darbe aldı.

Gelişen bu olaylar doğrultusunda bayramların birleştirici rolü düşünüldüğünde, 1956 yılı kutlamaları için hazırlıkların çok öncesinde başladığı dikkat çekmektedir. Nitekim sadece 23 Nisan değil 19 Mayıs kutlama hazırlıklarına da aynı anda başlanmıştır. İstanbul'da 5 Nisan'dan itibaren başlanan hazırlıklar vilayet ve Milli Eğitim Müdürlüğüne hazırlanan ortaklaşa program çerçevesinde yapıldı. Her ilçede ayrı ayrı gerçekleştirilecek kutlamaların daha canlı geçmesi için özen gösterildiği anlaşılmaktadır

(Milliyet: 5 Nisan 1956). İstanbul'da kutlamaların adresi yine Beyazıt, Taksim ve Barbaros, Ankara'da ise Ulus Meydanı olmuştur. Her iki şehirde de Çocuk Haftası boyunca kutlamalar için sokak ve caddeler bayraklarla donatılırken, resmi binalar süslenmiş ve özel ışıklandırmalarla aydınlatılmıştır. İstanbul'daki kutlamalar sırasında bir grup çocuk Vali Gökay'ı ziyaret etmiş, Ankara'da ise Bayar ve Meclis başkanı ziyaretleri gerçekleşmiştir.

Bu yıl ki kutlamalarda dikkat çeken hususlardan biri, Dünya Çocukları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) için iyi niyet elçisi olarak çalışan ünlü Amerikalı komedyen Danny Kaye'in Türkiye'yi ziyareti olmuştur. 23 Nisan kutlamalarında bulunmak üzere Ankara'ya gelen Kaye, 24 Nisan'da Çocuk Esirgeme Kurumu yararına Devlet Tiyatrosu'nda bir gösteri yaptıktan sonra İstanbul'a geçmiştir. Ankara'da bulunduğu sırada Bayar'ı ziyaret eden Kaye, çocuklarla fotoğraf da çekirmiştir (Milliyet: 22 Nisan 1956).

Türkiye, 1957 yılına yine yoğun bir seçim süreci ile girmiştir. Seçim propaganda faaliyetleri, iktidar-muhalefet arasındaki gerginlikler ve basın üzerindeki baskılar ilerleyen süreçte sıkıntılarının daha da artacağına habercisiydi. Üstelik Kıbrıs'taki hava giderek ısınmaktaydı. 1957 yılı kutlama hazırlıkları 15 Nisan'da başlamış, 19 Nisan'da tamamlanmıştır. Bu yıl yapılacak törenlerin programları, kutlama komitesi tarafından hazırlanmış ve okullara bildirilmiştir (Milliyet: 19 Nisan 1957). İstanbul'daki kutlamalar, Fatih ve Selimiye'den atılan 21 pare top atışıyla başlamış, Taksim, Beyazıt, Barbaros meydanları ile Vefa ve Fenerbahçe statları olmak üzere beş ayrı yerde yapılmıştır. Taksim'deki törene, Beyoğlu yavrukurt oymakları ile ilkokul son sınıf öğrencileri, mülki ve askeri erkân, belediye, siyasi parti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu ve çeşitli derneklerin başkan ve temsilcileri katılmışlardır. Öğrenciler Taksim Meydanı'nda yerlerini aldıktan sonra bando eşliğinde İstiklal Marşı okunmuş, meydandaki direğe Türk bayrağının çekilmesiyle Atatürk Anıtı'na çelenk konulmuştur. Beyazıt Meydanı'ndaki merasimlerde ise resmi törenin yanı sıra çocuklar dans gösterileri yapmışlardır. Bununla birlikte kutlamalarda ulaşım sıkıntısı yaşanmaması için 15 Nisan'dan itibaren Beyazıt, Eyüp, Taksim arasında yeni otobüs seferleri konulmuştur (Milliyet: 16 Nisan 1957). Ayrıca 1957 yılı kutlamaları sırasında Türkiye'ye ziyarette bulunan Afganistan Devlet Başkanı ve Dışişleri Bakanı şerefine İstanbul'da askeri tatbikat yapılmış, ortak dostluk bildirilerinin tebliğinden sonra yine törenlerle uğurlanmışlardır.

Ankara'da yapılan resmi törenlere Ankara, Altındağ ve Çankaya merkezlerindeki resmi ve özel ilk ve ortaokullarla, liseler, mesleki teknik öğretmen okullarıyla çocuk yuvaları öğrencileri katılmıştır. Kutlamalar, Zafer, Ulus ve Yıldırım Beyazıt'taki Üniversite meydanlarında yapılmıştır. Çocuklar Anıtkabir ziyaretinin ardından Cumhurbaşkanı Bayar ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ı makamlarında ziyaret etmişlerdir. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkez Başkanı ve Ordu Milletvekili Refet Aksoy'un yanı sıra Mustafa Kemal Derneği de günün anlamını belirten bir beyanname yayınlamıştır (Cumhuriyet: 23-24 Nisan 1957, Zafer: 23 Nisan 1957). Ankara'da Çocuk Sağlığı Derneği tarafından çocuk sağlığına dair bir de seminer verilmiştir (Zafer: 22 Nisan 1957). Çocukları eğlendirmek için çok sayıda balo tertip

edilmiş; Ankara Orduevi'ndeki balo programında caz, kukla, karagöz, sinema ve piyango etkinliklerine yer verilmiş, Bahçelievler Akalın Pasta Salonu'nda da bir balo düzenlenmiştir. Yine Sanat Severler Kulübü'nde çocuk elbiseleri defilesi yapılmıştır (Zafer: 22-23 Nisan 1957).

1957 yılı kutlamaları ile ilgili dikkat çeken bazı hususlar vardır: Yurdun her yerinde yapılan resmi törenlere karşılık İzmir'de 6-7 Eylül olaylarının etkisinin hala devam ettiği görülmekte, herhangi bir istenmeyen durumun yaşanmaması için kutlamaların sadece okullarla sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin resmigeçit yapmalarına izin verilmemiş, özellikle Yunan Konsoloslugu ve NATO karargâhı civarında sıkı emniyet tedbirleri alınmıştır. Bir diğer dikkat çeken husus da 23 Nisan kutlamaları için Kıbrıs Türkleri tarafından yapılan gösteriler olmuştur. İngiliz hükümeti okulların tatil olmasına izin vermediği için sınırlı bir şekilde yapılan milli bayram kutlamaları, Kıbrıs meselesinin ortaya çıkması, Türk kamuoyunda büyük bir tepkiye sebep olması ve mitinglerle Kıbrıs Türklerine destek verilmesi; Türk kimliğini korumak ve milli varlığını yaşatmak isteyen adadaki Türklerin tarihten gelen birlikteliği daha içten hissetmelerine sebep olmuştur. Türkiye ve Kıbrıs Türkleri arasındaki milli, kültürel ve sosyal bağlılıklar her konuda olduğu gibi milli bayram kutlamalarına da yansımıştır. Adada milli bayram kutlamalarının daha coşkulu bir şekilde yapılmasıyla Türk basını konuya büyük ilgi göstermiş, törenlerle ilgili pek çok haber ilk sayfadan verilmiştir. Kıbrıs Türkleri, 23 Nisan 1957'de bayram kutlamaları için büyük bir miting düzenlemiştir. Ancak kutlamalar sırasında İngiliz polisinin Türklerin elindeki bayrakları almak istemesi olayların çıkmasına sebep olmuştur. Halk Sineması'nda ve Türk Lisesi salonunda yapılan törenden sonra bayraklarla donatılan Lefkoşe'de, ellerinde Türk bayrakları ve bando eşliğinde yürüyüş yaparak Atatürk Meydanı'nda toplanan halka, okullarına gitmeyen öğrenciler de katılmıştır. Mitinge İngiliz polisinin müdahale etmesi büyük bir mukavemetle karşılanmış, adanın İngiliz valisi protesto edilmiştir (Milliyet: 24 Nisan 1957).

Kutlamalarda çocuklar için sahnelenen tiyatro oyunları da farklılık göstermektedir. Örneğin 1935 yılında ilk defa, 1946-1947 yıllarında yeniden sahnelenen "Çocuklara İlk Tiyatro Dersi", 1935 yılında ilk defa 1947-1948 yıllarında ise bir kez daha sahnelenen "Gülmeyen Çocuk" ve 1938'de oynanan "Mavi Boncuk" adlı oyunlarda genel olarak çocuklara eski-yeni çatışması, yeni rejimin ilkeleri ışığında öğretilmeye çalışılırken, Atatürk ilke ve inkılâpları ile Cumhuriyet değerlerinin benimsetilmesi amaçlanmıştır. Böylece bireylerin toplum içinde huzurlu bir yaşam süreceklere öğretisi aşılınmaya çalışılmıştır (Yıldırım, 2011: 66-144). Kutlamalarda önemli rolü olan Halkevleri de 1932'den 1950'ye kadar tiyatro oyunlarını bu misyon içinde yürütmüştür. Sonrasında Devlet Tiyatrolarının kuruluşu ve bünyesinde Çocuk Tiyatrosu biriminin oluşturulması ile birlikte tiyatroya bakış açısı da değişmiştir. Nitekim giderek çocukları eğlendirecek masalsi konuların tiyatroya uyarlandığı görülmüştür. 1948-1949 Karaböcek, 1949-1950 sezonunda sahnelenen Keloğlan bunlardan bazılarıdır. DP döneminde tiyatroya olan ilgi

azalmakla birlikte çocuk tiyatrolarında daha çok eğlence amaçlı⁹ ve masalsi sahnelenen oyunların yanı sıra iyi bir insan olmanın erdemlerini işleyen oyunların da sahnelendiği görülmektedir. 1956-1957 sezonunda üç perdelik müzikli-danslı çocuk oyunu Pollyanna sevgi, mutluluk ve iyilik gibi evrensel motiflerle işlenirken, bir sonraki sezonda sahnelenen iki perdelik müzikli-danslı Leylek Sultan oyunu da masalsi bir anlatımla kötülerin cezalandırılıp, iyilerin ödüllendirildiğine dair öğretileri ile mesaj vermeye çalışmaktadır (Afacan, 2015: 44-45, 48). Bu durum DP'nin eğitim politikası ile de uyumluluk göstermektedir.

DP'nin benimsediği eğitim politikasına göre; eğitimin amacı, “Gelecek kuşakların yalnız bilimsel ve teknik bilgi ile değil, milli ve insani bütün manevi değerlerle donatılmasıydı. Maddi bakımdan ne kadar ilerlemiş olursa olsun, milli ahlakı sarsılmaz esaslara dayanmayan, ruhunda manevi kıymetlere yer vermeyen bir cemiyetin, bugünkü karışık dünya şartları içinde kötü akıbetlere sürükleneceği tabiidir”. Milli ve manevi değerlerin önemini her fırsatta belirten DP döneminde, 1957 yılındaki kutlamaların Ramazan ayına denk gelmesi nedeniyle Çocuk Esirgeme Kurumu Merkez Başkanı ve DP Ordu Milletvekili Refet Aksoy tarafından Diyanet İşleri Başkanlığına bir yazı gönderilmiştir. 27 Mart tarihli yazıda, bu yılki kutlamaların coşkulu bir şekilde geçmesi için Çocuk Esirgeme Kurumu, İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarınca ortaklaşa hazırlıklara başlandığı belirtiliyor, yedi gün boyunca devam edecek Çocuk Haftasında, vaaz ve hutbelerde anne ve babalar ile hayırsever halkın çocuklara göstermesi gereken şefkat, yardım ve sevgi konuları üzerinde durulması isteniyordu. Söz konusu istek Diyanet İşleri Başkanlığınca olumlu karşılanmış, cami ve mescitlerde verilecek vaaz ve hutbelerde bu konulara temas edileceği bildirilmiştir (DAB. Diyanet İşleri Başkanlığı Fonu, 051/4.32.30.).

1957 yılı kutlamaları basında da geniş yer bulmuş, gazeteler Çocuk Haftası dolayısıyla ilaveler çıkarmıştır. Dört sayfalık renkli çocuk ilavesi ile çıkan Milliyet gazetesi, aynı zamanda “haberi çocuktan al” başlığı ile on çocuğa on soru sorarak bir anket çalışması yapmıştır. Çocuklara, 23 Nisan’ı niçin seviyorsunuz, en sevdiğiniz-sevmediğiniz ders hangisidir, günümüzün sporcusu kimdir gibi soruların yanı sıra dünyadaki gelişmeler ve Türk dış politikası ile ilgili ilginç sorular da yöneltilmiştir. Çocuklar, “Kıbrıs hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna “Kıbrıs bizimdir ve Türktür” “İngilizler adadan giderse ada bölünecek ve büyük parçasını da biz alacağız” gibi cevaplar vermişlerdir. Bir diğer ilginç soru da “günümüzün en büyük adamı kimdir?” sorusudur. Bu soruya tereddütlü yaklaşan çocuklar, Menderes, İnönü ve Fahrettin Kerim Gökay gibi cevap verirken, “tarihin en büyük insanı kimdir” sorusu ise tek cevap bulmuştur: Atatürk.

1957 seçimleri DP'nin üstünlüğü ile sonuçlanmasına rağmen önceki genel seçimlerle kıyaslandığında ciddi bir oy kaybı yaşadığı görülmüştür. Seçimlerden sonra muhalefeti ve basını dizginlemek amacıyla birbiri ardına çıkarılan kanunlar, muhalif partilerin

⁹ Bu durum bayram dolayısıyla gösterime giren filmler için de geçerlidir. Örneğin 1957 yılında Danny Kaye'in Kralın Soyтары ve Kahkaha Tufanı adlı iki filmi de komedi türündedir (Zafer: 23 Nisan 1957).

işbirliğine gitmelerine sebep olmuştur. Yaşanan ekonomik sıkıntılar ise toplumsal yaşama da yansımış, kutuplaşmalar artarak devam etmiştir. Türkiye, 1958 yılına “Dokuz Subay Olayı”, Hüseyin Nail Kubalı’nın düzenlediği toplantının polis tarafından engellenmesi gibi gelişmelerle girmişti. Ülkedeki huzursuzluğun giderek arttığı bir dönemde, 1958’de Irak’ta yönetimin askeri bir darbe sonucu devrilmesi, Türkiye’de büyük bir yankı uyandırdı. Kıbrıs’ta ise Türk halkına yapılan zulümler ve katliam haberleri gelmeye devam ediyordu.

Gelişen bu iç ve dış olaylar çerçevesinde Şeker Bayramı’na denk gelen 1958 yılı bayram kutlamaları, muhtelif yerlerde yapılmıştır. İstanbul’da Taksim, Beyazıt, Barbaros meydanlarında yapılan törenleri Vefa ve Fenerbahçe statlarında yapılan gösteriler izlemiştir. Törenlere mülki ve askeri erkân, belediye, siyasi parti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu ve çeşitli derneklerin başkan ve temsilcileri katılmışlardır (Milliyet: 23 Nisan 1958). Ayrıca İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından, 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle cumhurbaşkanına bir telgraf çekilmiştir. Ankara’da ise Ulus ve Yıldırım Beyazıt’taki Üniversite ve İçişleri Bakanlığı meydanları ile Yenimahalle’deki spor sahasında birer tören yapılmıştır. Gece şehirde fener alayları tertip edilmiş, Ulus’ta efeler tarafından milli oyunlar oynanmıştır (Milliyet: 24 Nisan 1958). Ayrıca Keçiören’deki Atatürk Sanatoryumu’nda hasta çocuklar için bir tören yapılmış, çocuklara çeşitli hediyeler verilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu merkezinde toplanan her okuldan bir kız ve erkek öğrenci öğretmenleri ile birlikte Anıtkabir ziyaret etmişler ve Türk Çocukları Marşını okumuşlardır. Bir grup çocuk, öğretmenleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Refet Aksoy ile birlikte Bayar’ı, ardından da Meclisi ziyaret etmişlerdir. Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı tarafından 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle Ankara Radyosunda bir konuşma yapılmıştır. Orduevi’nde ve Göl Gazinosu’nda çocuk baloları verilmiş, milli oyunlar sergilenmiş, yavrukurt oymakları gösteriler yapmışlardır (Zafer: 23 Nisan 1958). Yine yoksul çocuklara giysi ve yiyecek olmak üzere yardımlarda bulunulmuştur.

Kıbrıs’taki 23 Nisan kutlamaları da basına yansımış, ayrıca Türkiye’den törenlere katılan çok sayıda kişi, adada büyük bir misafirperverlikle karşılanmışlardır. Lefkoşe, Magosa, Limasol, Baf ve diğer yerler Türk bayrakları ile donatılmış, çok sayıda kişinin katılımıyla Lefkoşe’de büyük bir miting düzenlenmiştir. “Taksim” sloganlarıyla yapılan mitingde, Fazıl Küçük bir konuşma yapmış, Kıbrıslı Türklerin Türk hükümetine karşı güven ve bağlılık duyduklarını dile getirmiştir. Küçük’ün, Meclis Başkanı Refik Koraltan’ın Kıbrıs Türkleri için gönderdiği mesajı okuması mitingdeki heyecanı arttırmıştır. (Zafer: 24 Nisan 1958). Küçük ayrıca mitingin yapıldığı Cirit Meydanı’nın isminin, 23 Nisan’dan itibaren Taksim Meydanı olarak değiştirildiğini belirtmiştir. Öğleden sonra 400 kadar çocuk için çay partisi düzenlenmiş, gece ise Türk Konsolosluğunda misafir gazeteci ve öğrenciler için egemenlik balosu verilmiştir (Milliyet: 24 Nisan 1958). Türkiye’ye duydukları güven ve bağlılığı her fırsatta dile getiren Kıbrıs Türklerinin 23 Nisan’ı seslerini tüm dünyaya duyurmak için büyük bir gün olarak kabul etmeleri, buradaki kutlamaların daha coşkulu bir şekilde yapılmasına sebep olmuştur. Türk basını, Kıbrıs’ta düzenlenen bu kalabalık mitingleri, “daha önce benzeri

görülmeyişi” şeklinde yorumlayarak ilk sayfadan haberlerine taşımışlardır (Milliyet: 23 Nisan 1958). Türkiye’den gelen bu ilgi ve desteğe karşılık, 1958 yılı kutlamaları devam ederken, Lefkoşe’deki erkek lisesine Celal Bayar’ın, kız lisesine de Adnan Menderes’in isimleri verilmiştir (Zafer: 25 Nisan 1958).

Türkiye, 1959 yılına Menderes’in geçirdiği uçak kazası ile girmiştir. Şubat ayında Menderes’in Londra’da geçirdiği uçak kazasından kurtulması ülkedeki gerginliği geçici olarak durdurmuştur. Menderes ülkeye dönüşünde görkemli törenler ve büyük sevgi tezahüratları ile karşılanmıştır. İnönü’nün tren garında Menderes’i karşılaması ve geçmiş olsun dileklerini iletmesi, iktidar muhalefet arasındaki çatışmayı bir süreliğine yumuşatmıştır (Bulut, 2009: 134-135). Bunun yanı sıra dış politikanın en önemli gündem maddesi yine Kıbrıs olmuştur. 1959 yılının Ocak ayında Türk ve Yunan diplomatlar arasında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda 11 Şubat’ta Zürih Antlaşması, 19 Şubat’ta da Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaların imzalanmasıyla birlikte Kıbrıs sorununun birinci aşaması sona ermiş, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması için gerekli olan hukuki alt yapı hazırlanmıştır (Aktas, 2017: 30). Ayrıca 23 Nisan kutlamaları sırasında Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno’nun Türkiye’yi ziyaret etmesi, dönemin diğer dış politika gelişmesi olmuştur.

1959 yılı kutlamaları hava koşulları nedeniyle istenilen coşkuyla geçmemiştir. İstanbul’da yine Taksim, Beyazıt, Barbaros meydanlarında yapılan törenler kısa tutulmuştur. Taksim’deki törende çocuklar ellerinde büyük bir Atatürk posteri taşımışlardır (Hürriyet: 24 Nisan 1959). Ayrıca bayram için Fatih ve Selimiye’den 21 pare top atışı yapılmıştır. Törenler resmigeçitle son bulmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu öncülüğünde çok sayıda çocuk yuvasının açılışı yapılmıştır. Yine Kızılayın fakir çocuklar için yardımları devam etmiş, çocuklar için eğlenceler düzenlemiştir. İstanbul’daki törenlerde, Vali Ethem Yetkiner, Belediye ve DP İl Başkanı Kemal Aygün’ün katılmayıp, onları temsilen muavinlerinin bulunması dikkatlerden kaçmamıştır.

Ankara’da ise törenler havanın yağmurlu olması nedeniyle yapılamamıştır. Her okuldan seçilen kız ve erkek öğrenciler Anıtkabir’i ziyaret etmişler, ardından Sıhhiye, Ulus ve Yıldırım Beyazıt alanlarındaki anıtlara çelenk bırakmışlardır. Hava şartları dolayısıyla törenlerin daha çok okullarda yapılması, şehirdeki kutlamaların sönük geçmesine sebep olmuştur. Ankara Radyosunda Celal Yardımcı ve Refet Aksoy günün anlamına dair birer konuşma yapmışlardır (Hürriyet: 23 Nisan 1959; Vatan: 24 Nisan 1959). Çocuk Haftası dolayısıyla çok sayıda balo da tertip edilmiştir. Türk-Amerikan Derneği, 23 Nisan münasebetiyle Bulvar Palas Oteli’nde bir çocuk balosu düzenlemiştir (Ulus: 24 Nisan 1959), Orduevinde ise çocuklar için kukla gösterileri, Karagöz oyunu gibi çeşitli etkinliklerle dolu bir balo yapılacağı duyurulmuştur (Ulus: 21 Nisan 1959).

Yardıma muhtaç çocuklar için önemli çalışmalar yapan Çocuk Esirgeme Kurumu, 23 Nisan kutlamaları vasıtasıyla bir yardım kampanyası başlatıldığını açıklamıştır. Kurumun başkanı tarafından yapılan açıklamada, bir önceki senenin yardımlarından bahsedilmiş, ancak maddi sıkıntılardan dolayı kurumun elinde para kalmadığı, muhtaç çocuklara yapılan yardımların devamı için bir kampanya başlatıldığı belirtilmiştir

(Milliyet: 23 Nisan 1959). Nitekim kurum, bu anlamda başarılı çalışmalar yapmış, pek çok çocuk için giysi ve yiyecek yardımının yanı sıra kimsesiz çocuklar için çocuk yuvaları kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca 1959 yılı kutlamalarında Keçiören’de bir çocuk koğuşu açmıştır (Zafer: 24 Nisan 1959). Yapılan bağış ve kampanyalarla yardım çalışmalarını devam ettiren kurumun maddi sıkıntıları, aslında Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik çıkmazların küçük bir göstergesiydi. Basında daha önceki 23 Nisan kutlamalarında çocukların ellerinde “*temiz ve muntazam gıda, mütehassis ebe, sağlam ana baba, her gün banyo, sineklerden korunmak*” (Akşam: 24 Nisan 1937) gibi isteklerinin yazılı olduğu dövizlerin bir benzerine 1959 yılında da yer verilmesi, bu ekonomik geri gidişin göstergesi gibiydi¹⁰.

Yurt dışında yapılan törenler de basına yansımıştır. Londra’daki Türkler tarafından bir kutlama merasimi yapılmıştır. Ayrıca Londra Radyosunda Türk çocukları misafir edilmiş, çocuklara çeşitli hediyeler verilmiştir (Milliyet: 24 Nisan 1959). Şüphesiz ki en görkemli kutlama haberleri yine Kıbrıs’tan gelmiştir. Türkiye’nin Kıbrıs meselesiyle yakından ilgilenmesi ve 1959 antlaşmalarıyla garantörlük elde etmesi, Kıbrıs Türklerinin Türkiye’ye olan güven ve bağlılıklarının daha da artmasına sebep olmuştu. Ayrıca Kıbrıs’taki geçici hükümetin 23 Nisan’da ilk defa resmi tatil ilan etmesi, törenlerin daha coşkulu geçmesini sağlamıştır. Yaklaşık 20 bin Türk’ün katıldığı Taksim Meydanı’ndaki (Cirit Meydanı) törende, Fazıl Küçük tarafından günün önemine dair yapılan konuşmayı, İstiklal Marşı’nın okunması ve resmigeçit takip etmiştir. Yine 19 Mayıs’ta Ankara’ya gönderilmek üzere adanın altı ilçesinden toprak getirilmiştir (Hürriyet: 24 Nisan 1954).

1959 yılı başlarında iktidar-muhalefet ilişkileri biraz olsun durulmuşsa da bu durum uzun sürmemiştir. Nitekim CHP Sarıyer Gençlik Kolu tarafından ilçe lokalinde 23 Nisan münasebetiyle yapılacak müsamereye valilikçe izin verilmemesi büyük bir tepkiye sebep olmuştur. Ulus gazetesi 24 Nisan 1959 tarihli sayısında, “davul ve zurnalar eşliğinde Vatan Cepheleri kurulup, DP’nin ocaklarında siyasi ve gayri siyasi toplantılar yapılırken, CHP’nin lokallerinde siyasi olmayan toplantılara dâhi izin verilmemesi” partizan bir zihniyetin göstergesi olarak eleştirilmiştir. Aslında bu itiraz, iktidar-muhalefet ilişkilerinin giderek gerginleşeceğinin bir göstergesiydi. Nitekim 23 Nisan kutlamalarından kısa bir süre sonra İnönü’nün 46 milletvekili ile birlikte Ege bölgesinde geziye çıkması, “İnönü 29 Nisan’da “Büyük Taarruzu” başlattı” şeklinde yorumlanmış, bu gezi esnasında istenmeyen hadiselerin ortaya çıkması gerginliği tırmandırmıştır. İnönü’nün İstanbul’a döndükten sonra Topkapı surları yakınında saldırıya uğraması da çeşitli tepkileri beraberinde getirmiştir.

1960 yılına iç siyasetteki gerginliklerle girilirken, DP’nin 18 Nisan 1960’da basının ve CHP’nin faaliyetlerini araştırmak için Mecliste geniş yetkilerle donattığı on beş kişilik bir “Tahkikat Komisyonu”nu kurması, bardağı taşıran son damla oldu. Bu gelişmeleri

---

¹⁰ Bu dövizlerde; “Avrupa çocuk maması isteriz, halis süt isteriz, ucuz defter kitap isteriz, silgi isteriz, sağlam ayakkabı isteriz, ahlak sahibi din adamı isteriz” (Milliyet: 23 Nisan 1959) yazıyordu.

protesto etmek için çıkan öğrenci olayları, 27 Mayıs'ın habercisi gibiydi. 1960 yılı 23 Nisan kutlamalarının hemen öncesinde yaşanan bu gelişmeler DP'yi de tedirgin etti.

Bu gerginlikler etrafında yapılan 23 Nisan kutlamaları, İstanbul'da Taksim, Sultanahmet, Beyazıt, Barbaros meydanları ile Vefa ve Fenerbahçe statlarında gerçekleşmiş, törenlere vilayet, belediye, siyasi partiler, Çocuk Esirgeme Kurumu, İlkokul Yoksul Çocuklara Yardım Cemiyeti, Kızılay ve Türk Hava Kurumu temsilcileri ile yavrukurtlar katılmıştır. Törenlere İstiklal Marşı ile başlanmış, resmi kurumlar adına yapılan konuşmalar ve öğrenciler tarafından okunan şiirlerle devam edilmiştir. Ayrıca çocuklardan oluşturulan mehter takımı ise büyük ilgi uyandırmıştır. Yavrukurtların resmigeçidiyle tamamlanan törenlerden sonra Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından Hilton'da bayram dolayısıyla bir de balo verilmiştir. Okullardaki kutlamalar devam etmiş, pek çok sergi açılmıştır. Yine bayramda yoksul çocuklar unutulmamış, Kızılay Eminönü Şubesi kadınlar kolu ile Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından giyecek yardımında bulunulmuştur. Radyoda ise bayrama dair konuşmaların yanı sıra çocuk saatleri düzenlenmiş, ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından şehrin birçok yerinde ücretsiz olarak filmler gösterilmiştir (Milliyet: 22 Nisan 1960; Vatan: 24 Nisan 1960).

Dönemin basınında İstanbul'da Taksim ve Beyazıt gibi yerlerde yapılan törenlerle ilgili ayrıntılı bilgiler verilirken, ilçelerdeki kutlamalara dair pek fazla habere rastlanmamıştır. Ancak bu seneki kutlamalara dair haberlerde, Adalar, Bakırköy, Beykoz, Çatalca, Eyüp, Kartal, Sarıyer, Şişli, Silivri, Şile, Üsküdar ve Yalova ilçelerinde törenler yapıldığı belirtilmiştir (Vatan: 24 Nisan 1960).

İstanbul'daki kutlamalar sırasında ilginç gelişmeler de olmuştur. Bakırköy'deki kutlamalar sırasında meydana gelen trafik kazası sebebiyle dört kişinin ölmesi ve üç kişinin yaralanması büyük üzüntü yaratmıştır (Akşam: 24 Nisan 1960). İlginç bir durum da CHP Taşlıtarla Bucağının Atatürk Anıtı'na çelenk bırakması sırasında yaşanmış, bir komiser çelenk üzerindeki CHP rozetinin çıkarılmasını istemiş, bu isteği reddeden temsilcilerin bıraktıkları çelenk bir süre sonra kaybolmuştur. Bunun üzerine CHP'liler yeniden bir çelenk getirmişler, komiser hakkında da şikâyette bulunmuşlardır. Bir diğer husus da, Beyoğlu, Kadıköy, Beyazıt, Aksaray ve Beşiktaş semtlerinde halka Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni dağıtan iki üniversite öğrencisinin polislerce yakalanması olmuştur (Milliyet: 24 Nisan 1960). Karakola götürülen iki öğrenci sonrasında serbest bırakılsalar da konunun çok önemsendiği ve anında müdahale edildiği anlaşılmaktadır. Bu olay, muhalefete kapanan sokakların yavaş yavaş ısınmaya başladığının da göstergesiydi. Nitekim kısa bir süre sonra 27-28 Nisan'da İstanbul'da çıkan ve hızla gelişen öğrenci olayları, Türkiye'yi darbeye bir adım daha yaklaştıracaktı.

Bu sene Ankara'da yapılan kutlamaların ayrıntılarına yer verilmemiş olması dikkat çekmekle birlikte, törenlerin ardından resmi kurum temsilcilerinin çocuklarla birlikte Cumhurbaşkanı Bayar'ı ziyaretlerine değinilmiştir. Bayar'ın, kendisini ziyarete gelen bir yavrukurtun izci selamına karşılık vermesi ise renkli görüntülerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kutlamalar dolayısıyla Milli Eğitim Bakanı Atif Benderlioğlu ise radyoda bir konuşma yapmıştır.

Ankara’da yapılan kutlamalara dair ilginç bir ayrıntı, basında İnönü’nün Anıtkabir ziyaretine ve 23 Nisan dolayısıyla yaptığı konuşmasına geniş şekilde yer verilmiş olmasıydı. İnönü, Anıtkabir’i ziyaret ederek partisi adına bir çelenk koymuş, dönüşte ise beraberindekilerle birlikte 19 Mayıs Stadyumu’nun önünden geçmişti. İnönü ardından kendisini ziyarete gelen gençlere Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın tarihi ile ilgili bilgiler vermiştir. İnönü’nün konuşmasında milli hâkimiyet tarihçesini, tek dereceli seçim sisteminin kabulü ve çok partili hayata geçişe kadar getirmesi ve Türkiye’nin şuan o noktada bulunduğunu ifade etmesi manidardır. Böylece İnönü, DP iktidarını bu tarihi seyir dışında tutarken, konuşmasına gösterilen ilgi ve sevgiden de memnuniyet duymuştur. DP’nin muhalefette bulunduğu ve iktidarının başlangıç yıllarında en büyük destekçilerinden olan Vatan gazetesi de İnönü’nün Anıtkabir ziyaretini ve yaptığı konuşmasını ilk sayfadan haberlerine taşımıştı (Vatan: 24 Nisan 1960). Milliyet gazetesi yazarı Halit Kıvanç’ın Pazar köşesinde dönemin siyasetçilerini kastederek, “Çocuk haftası mı? Yapılan çocukça işlerden o haftanın bittiği var mı ki?” sözleriyle kinayeli bir göndermede bulunması (Milliyet: 24 Nisan 1960), bayram kutlamalarının aynı zamanda siyaseti eleştirme noktasında bir araç haline geldiğini gösteriyordu.

1960 yılı, siyasi havanın bayram üzerinde en fazla hissedildiği ve gölgesinde kaldığı yıl olmuştur. Nitekim bazı yerlerde siyaset kaynaklı güvenlik kaygıları, kutlamaların sönük geçmesine sebep olmuştur. Örneğin İzmir’in Turgutlu ilçesinde törenlere bando ile katılmak isteyen CHP temsilcileri, olayların çıkma ihtimaline karşılık vazgeçmişler, hatta güvenlik güçleri, CHP ilçe merkezinde emniyet tedbirleri almışlardır (Milliyet: 24 Nisan 1960).

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Londra’da da kutlanmıştır. Buradaki Türk çocukları için bir toplantı yapılmış, ayrıca Londra Radyosunun Türkçe yayın servisi, çocukları misafir etmişlerdir (Milliyet: 26 Nisan 1960). Önceki kutlamalarda Kıbrıs’ta yapılan törenler ilk sayfadan gazetelerin sütununa taşınırken, bu yıl ki kutlamaların fazla ilgi uyandırmadığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Kıbrıs’ta yayımlanan Bozkurt gazetesi adadaki kutlamaları, “Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Lefkoşa’da Parlak Törenle Kutlanacak” başlığı ile ilk sayfadan haberlerine taşımıştır (Bozkurt: 23-24 Nisan 1960).

III. Sonuç

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli hedeflerinden biri, ülkenin geleceğinin teminatı olan sağlıklı çocuklar yetiştirmektir. Bu nedenle çocuk sorunlarına dikkat çekilmiş, yardıma muhtaç ve kimsesiz çocuklar için toplumsal bir duyarlılık oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak en önemli amaç şüphesiz ki Cumhuriyeti yaşatacak bireyler yetiştirmektir. Bu amaçla Milli Hâkimiyet Bayramı ile birlikte kutlanmaya başlayan Çocuk Bayramı, Cumhuriyete sahip çıkan çocuklar yetiştirme arzusuna paralel olarak gelişmiştir. Tek parti döneminde yapılan 23 Nisan törenleri resmi bir program dâhilinde gerçekleşmiş, Çocuk Esirgeme Kurumunun başat rolünün yanında Türk Ocakları ve Halkevleri kutlamalarda önemli bir rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında yapılan kutlamalarla ilgili basında çıkan haberler, savaş haberlerinin gölgesinde kalmakla birlikte aynı coşkuyla gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Tek parti döneminin rekabetten uzak çift dereceli seçimleri, halkın iradesini yansıtmaması açısından bir anlam ifade etmiyordu. Çok partili hayata geçişle birlikte artık halkın mukayese etme ve seçme özgürlüğünü kullanması, o zamana kadar ülkede hâkim olan tek parti idaresinin sorgulanmasını sağladı. Bu bağlamda Türk demokrasi tarihinin ilk çok partili ve tek dereceli yapılan 1946 genel seçimleri, ülkedeki siyasi tansiyonu yükseltti. DP'nin 1950 yılında iktidara geçmesiyle birlikte Türkiye sadece siyasi anlamda değil toplumsal, ekonomik ve dış politika bağlamında da yoğun bir gündemle karşı karşıya kaldı. Bu durum aynı zamanda daha önce resmi bir program çerçevesinde ve devlet erkânının katılımıyla geleneksel bir şekilde düzenlenen bayram kutlamalarına da yansdı. Tek parti döneminde halkın tek seçeneği olan, seçilme kaygısı gütmeyen ve seçim propagandalarının doğurduğu rekabetle uğraşmayan CHP idarecileri, merkezlerde yapılan milli bayram kutlamalarına ve resmi törenlere katılmakta sıkıntı yaşamamışlardı. Ancak çok partili hayata geçişle birlikte partiler arası rekabetin doğması, parti temsilcilerinin halka ulaşmak için yaptıkları mitinglerle seçim bölgelerine inmeleri, seçim dönemlerine denk kutlamalarda geleneğin dışına çıkılmasına sebep oldu. Çocukların yöneticileri ziyareti, resmi makamların temsili olarak çocuklara bırakılması ve siyasilerin törenlere katılması gibi ritüeller zaman zaman gerçekleşmedi. Ayrıca basının ilgisi açısından bayram kutlamaları, seçim kampanyaları, mitingler ve parti listelerinin açıklanması gibi haberlerin gerisinde kaldı. Bu durum DP döneminde yapılan kutlamaların, eskiye göre coşkusu kaybetmesine sebep oldu.

DP döneminde meydana gelen toplumsal ve ekonomik sıkıntılar da kutlamalara yansımıştır. Örneğin 1955'de meydana gelen 6-7 Eylül Olayları, büyük bir infiale sebep olmuş, müteakiben İzmir'de bu olayların etkisi bir süre devam ettiğinden, herhangi bir istenmeyen durumun yaşanmaması için kutlamalar sadece okullarla sınırlı kalmıştır. Bu gelişmelere ekonomik sıkıntılar da eklenince toplumsal uzlaşma ve birlik ruhu ağır bir darbe almıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında tek parti yönetiminin düzenlemeleri ile halkın omuzlarına yüklenen vergiler, DP'nin ilk üç yıllık iktidarı döneminde yakalanan ekonomik büyüme ile bir nebze olsun hafiflemişti. Ancak sonraki süreçte bu büyüme tersine bir seyir takip etmeye başlamış, ekonomik sıkıntılar artmıştır. Bu durum iktidarın tavrını daha da sertleştirmiş, halkın tepkisine sebep olmuştur. Üstelik çok partili hayata geçilmiş olması, halkı her konuda olduğu gibi ekonomik anlamda da "öncesi-sonrası" kıyaslamasına götürmüş, huzursuzluklar giderek büyümüştür. Ekonomik sıkıntılar, kutlamalarda yapılan etkinlikleri sınırlarken, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da sıkıntı oluşturmuştur. Ayrıca ekonomik sıkıntılar, kutlamalarda halkın çocuk sorunlarına ilgisini çeken ve yardıma muhtaç çocuklara el uzatan Çocuk Esirgeme Kurumunun imkânlarını da zorlamıştır.

Tek parti döneminde kutlamaların daha coşkulu geçmesi için Çocuk Esirgeme Kurumu ile birlikte hazırlıkların yapılmasında önemli rolü olan Türk Ocakları ve bunların kapatılmasından sonra yurdun birçok yerinde kurulan Halkevleri gibi kurumlar önemli rol oynamıştı. CHP, bu konuda ilgililerle gerekli yazışmaları yaparak kutlamalar için Çocuk Esirgeme Kurumu ile birlikte ortaklaşa çalışılmasını istemiştir. Önceden belirlenen kutlama programları çerçevesinde yapılan törenler, özellikle Halkevlerinin temsil kolları tarafından gösteri, konferans ve tiyatro gibi etkinliklerle zenginleştirilmiştir.

Zira Halkevleri her sene buldukları bölgede yaptıkları kutlamalarla ilgili olarak parti merkezine bilgilendirici yazılar göndermişlerdir. Ancak Halkevlerinin çalışmalarına DP döneminde son verilmesi, İstanbul ve Ankara'daki kutlamaların Çocuk Esirgeme Kurumu ekseninde ve daha çok okullarda hazırlanan programlar çerçevesinde kısmen özensiz yapılmasına sebep olmuştur. Nitekim DP iktidarı zaman zaman İstanbul'daki tören programlarının valilik ve Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanarak eski canlılığı ile kutlanmasını istemiştir.

DP dönemi Türk dış politikasında meydana gelen gelişmeler de kutlamalara yansımıştır. 1954 sonrasında ortaya çıkan Kıbrıs meselesi dönemin en önemli gelişmesi olmuş, ülkedeki milli söylem ve faaliyetlerin artmıştır. Türkiye'de büyük tepkiye sebep olan Kıbrıs meselesi, İstanbul ve Ankara başta olmak üzere yurdun birçok yerinde yapılan mitinglerle protesto edilmiştir. Özellikle üniversite gençliği ve öğrenci dernekleri bu süreçte aktif rol oynamıştır. Bu gelişmeler gerek Türkiye'de gerek Kıbrıs'ta yapılan milli bayram kutlamalarına da yansımıştır. Her fırsatta Türkiye'ye bağlılıklarını bildiren Kıbrıs Türkleri aynı zamanda bu kutlamaları, uğradıkları haksızlığı tüm dünyaya göstermek için birer vasıta olarak görmüştür. Türk basının büyük ilgi gösterdiği Kıbrıs meselesi, burada yapılan 23 Nisan kutlamalarına çok sayıda gazeteci ve öğrencinin katılımıyla yakından takip edilmiştir. Aynı şekilde Türkiye'de yapılan kutlamalara da çok sayıda Kıbrıs Türk'ü katılmıştır.

Sonuç olarak çok partili hayata geçilmesiyle kurulan ve kısa süre sonra iktidara geçen DP döneminde, Türkiye hiçte alışık olmadığı yoğun bir siyasi gündemle tanıştı. Artan siyasi gerginlikler, ekonomik sıkıntılar ve öğrenci olayları ile gelişen toplumsal huzursuzluklar giderek arttı. 27 Mayıs darbesinin hemen öncesinde yapılan 23 Nisan kutlamaları, siyasetin bayram üzerindeki gölgesini açık bir şekilde göstermekteydi. Nitekim bu durum yapılan kutlamalarda bazı yerlerde katılım sayısını etkiledi ve sönük geçmesine sebep oldu. Siyasetin 23 Nisan kutlamaları üzerindeki etkisi, darbe sonrasında da devam etti. 1961 yılı kutlamalarında, öğrenciler tarafından 27 Mayıs canlandırılırken, üzerinde 1950-1960 yazan ve siyah giyinen bir çocuğun kıyafetleri arkadaşları tarafından parçalandı. Ayrıca önceki törenlere daha çok yerel kıyafetlerle katılan çocukların, darbe sonrasındaki kutlamalarda omuzlarında general ve amiral rütbesi bulunan, karacı, havacı ve denizci kıyafetleri giymeleri dikkat çekmekteydi. 1962 yılı kutlamalarında askeri kıyafetlerle kendisini ziyaret eden çocuklara şaşkınlıkla bakan dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, "*Hepsini subay mı yaptınız? Neden hiç mühendis, avukat yok?*" diye sorunca çocuklardan biri, "Bir de gedikli var Paşam" şeklinde cevap vermişti. Yine resmigeçitlerde en önde bayrak taşıyan çocuklara da askeri üniformalar giydirilmişti.

Günümüze kadar kesintisiz olarak yapılan 23 Nisan kutlamaları, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, UNESCO'nun 1979 yılını "Çocuk Yılı" olarak ilan etmesinin ardından, "Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliği"ni başlatarak, bayramı uluslararası düzeye taşımıştır. Bununla birlikte bayram, ancak 1981 yılında Milli Güvenlik Konseyi'nin Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanunun "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır" hükmündeki kararı ile resmi bir isme ve statüye kavuşturulmuştur.

Günümüzde ise 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarına, birçok ülkeden çocuklar katılmaktadır.

Kaynaklar

Devlet Arşivleri Başkanlığı

Siyasi Partiler Fonu

490.01/4.20.9.

490.015.26.10.

Diyanet İşleri Başkanlığı Fonu

051/4.32.30.

TBMM. Zabıt Ceridesi, Dönem 9, Cilt 6, 25. IV. 1951.

Akşam, 24 Nisan 1937.

Akşam, 24 Nisan 1938.

Akşam, 24 Nisan 1939.

Akşam, 23-24 Nisan 1945.

Akşam, 24 Nisan 1949.

Akşam, 21-22 Nisan 1951.

Akşam, 23-24 Nisan 1951.

Akşam, 23-24 Nisan 1952.

Akşam, 24 Nisan 1954.

Akşam, 23 Nisan 1955.

Akşam, 24 Nisan 1960.

Bozkurt, 27 Nisan 1953.

Bozkurt, 23-24 Nisan 1960.

Cumhuriyet, 24 Nisan 1950.

Cumhuriyet, 23-24 Nisan 1957.

Hâkimiyet-i Milliye, 4 Mart 1929.

Hâkimiyet-i Milliye, 30 Mart 1929.

Hürriyet, 24 Nisan 1954.

Hürriyet, 23-24 Nisan 1959.

İkdam, 23 Nisan 1929.

- İkdam, 24 Nisan 1929.
Milliyet, 23-24 Nisan 1953.
Milliyet, 23-24 Nisan 1954.
Milliyet, 22 Nisan 1955.
Milliyet, 24 Nisan 1955.
Milliyet, 5 Nisan 1956.
Milliyet, 22 Nisan 1956.
Milliyet, 16 Nisan 1957.
Milliyet, 19 Nisan 1957.
Milliyet, 24 Nisan 1957.
Milliyet, 23-24 Nisan 1958.
Milliyet, 23-24 Nisan 1959.
Milliyet, 22 Nisan 1960.
Milliyet, 24 Nisan 1960.
Milliyet, 26 Nisan 1960.
Resmi Gazete, 31 Temmuz 1951.
Resmi Gazete, 15 Temmuz 1953.
Ulus, 24 Nisan 1938.
Ulus, 21 Nisan 1959.
Ulus, 24 Nisan 1959.
Vakit, 4 Nisan 1929.
Vatan, 23-24 Nisan 1941.
Vatan, 24 Nisan 1959.
Vatan, 24 Nisan 1960.
Yeni Sabah, 23-24 Nisan 1939.
Yeni Sabah, 24 Nisan 1941.
Zafer, 23 Nisan 1950.
Zafer, 22-23 Nisan 1957.
Zafer, 23-24-25 Nisan 1958.

Zafer, 24 Nisan 1959.

Afacan, A. (2015). *Bursa Devlet Tiyatrosu'nda Sahnelenen Çocuk Oyunları Metinleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akın, V. (1997). "23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramının Tarihçesi". *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 91-94.

Aktaş, E. (2017). "Barış Harekâtı'na Kadar Kıbrıs Sorununa Kısa Bir Bakış". *Turkish Studies*, 12 (21), 23-44.

Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Alpaslan, E. (2015). "Tek Parti Döneminde Gaziantep'te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1938-1945", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 829-845.

Aslan, D. A. (2011). *Cumhuriyet'in Törensiz Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Bulut, S. (2009). "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu". *Gazi Akademik Bakış*, 2 (4), 125-145.

Demir, G. T. (2018). *Halkevlerinin Eğitim Tarihimizdeki Yeri ve Çankırı Halkevi*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kamer T. - Alabaş R. (2017). "Ahlâk Terbiyesi Kongresi ve Basına Yansımaları", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25 (2), 821-848.

Kaya, A. (2010). *Türk Siyasi Tarihi'nde CHP'nin Gençlik Kolları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ozankaya, Ö. (1989). "Ulusal Bayramların Toplumsal İşlevleri Açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı". *Atatürk Yolu*, 4, 541-547.

Özçelik, M. (2011). "23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları", *Akademik Bakış*, 5 (9), 265-284.

Yıldırım, D. (2011). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda 1935-1960 Yılları Arasında Sahnelenen Bazı Yerli Çocuk Oyunlarının Didaktik Yapısı (6 Oyun Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, E. (2010). "1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları". *E-Journal of New World Sciences Academy Humanities*, 5 (4), 541-551.